

Modeling the Role of Parent-Child Interaction, Self-Control, Social Skills, and Emotion-Seeking in Addictability with Mediating Impulsivity and Coping Styles in Adolescents

Sayed Noor Jan Sadat¹, Hosseinali Mehrabi^{2,*}, Nahid Akrami³

¹ Ph.D. Student in Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

² Assistant Professor, Department of Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

³ Assistant Professor, Department of Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

ARTICLE INFO

Article History

Received: 4 Jul 2024

Revised: 16 Feb 2025

Accepted: 26 Feb 2025

Available online: 21 May 2025

Article Type: Research Article

Keywords

Addictability; Impulsivity; Self-control; Parent-child interaction; Coping styles; Social skills; Emotion-seeking

Corresponding Author*

Hosseinali Mehrabi Kooshaki received his Ph.D. in General Psychology from the University of Isfahan. He is currently an Assistant Professor of Psychology at University of Isfahan. His research interests in the social and psychological aspects of psychological trauma, as well as the psychological dimensions of social traumas, and also the fields of psychometrics and test-making. correspondence concerning this article, should be addressed to dr. Mehrabi, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational, University of Isfahan, Isfahan, Azadi Square, Postal Code 8174673441.

ORCID: 0000-0001-5193-1962

E-mail: h.mehrabi@edu.ui.ac.ir

doi: 10.29252/bjcp.18.2.37

ABSTRACT

The aim of present study was to determine the role of parent-child Interaction, self-control, social skills, and Emotion-seeking in Addictability with mediating Impulsivity and Coping Styles in Afghan Adolescents residing in Iran. The research method was descriptive correlational In the form of a structural equation model. 312 Afghan adolescent boys living in Isfahan were selected by sampling procedure available in winter 2023 and spring 2023. The instruments used in this study included the Weed and et al Addiction Potential Scale (1992), Fine, Moreland and Schubel's parent-child relationship scale (1983), Tangney's Self-Control Scale (2004), Matsons Social skills questionnaire (1983), Zuckerman's Emotion-seeking Scale (1978), Bart's impulsivity scale (2004), and Endler and Parker's Coping Styles Scale (1990). The results of Structural equation modeling and bootstrap test showed that Emotion-seeking, impulsivity, social skills, and coping style had an effect positive and self-control effect and the parent-child relationship had a negative and significant effect on the Addictability of Afghan adolescents. Also, impulsivity had a significant mediating role in the relationship between social skills and Emotion-seeking with Addictability, in addition to that, parent-child Interaction and self-control also had a significant effect on Addictability through emotion-oriented coping style. The results of this study showed that high impulsivity and emotion-seeking, inappropriate coping styles, self-control, and low social skills, as well as weak Parent-child interaction cause Addictability in Afghanistan adolescents, That with setting intervention programs based on these factors and trying to improve them, can take action for the prevention or reduce Addictability in Afghanistan Adolescents.

Citation: Sadat, S. N. J., Mehrabi, H., & Akrami, N. (2023/1402). Modeling the Role of Parent-Child Interaction, Self-Control, Social Skills, and Emotion-Seeking in Addictability with Mediating Impulsivity and Coping Styles in Adolescents. *Contemporary Psychology*, 18(2), 37-55. Doi:10.29252/bjcp.18.2.37

مدلیابی نقش رابطه والد-فرزند، خودکنترلی، مهارت‌های اجتماعی و هیجان‌خواهی در اعتیادپذیری به واسطه تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای در نوجوانان

سیدنورجان سادات^۱، حسین علی مهرابی^{۲*}، ناهید اکرمی^۳

^۱ دانشجوی دکتری روان‌شناسی تخصصی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

^۲ استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

^۳ استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش رابطه والد-فرزند، خودکنترلی، مهارت‌های اجتماعی و هیجان‌خواهی به واسطه تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای در اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی مقیم ایران بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی در قالب مدل معادلات ساختاری بود. ۳۱۲ نوجوان افغانستانی پسر مقیم اصفهان به شیوه نمونه‌گیری در دسترس در زمستان ۱۴۰۱ و بهار ۱۴۰۲ انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل پرسش‌نامه آمادگی به اعتیاد وید و همکاران (۱۹۹۲)، مقیاس رابطه والد-فرزند فاین، مورلند و شویل (۱۹۸۳)، مقیاس خودکنترلی تانجی (۲۰۰۴)، پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳)، مقیاس هیجان‌خواهی زاکرمن (۱۹۷۸)، مقیاس تکانشگری بارت (۲۰۰۴) و مقیاس سبک‌های مقابله‌ای اندلر و پارکر (۱۹۹۰) بودند. نتایج مدل ساختاری و آزمون بوت استراپ نشان داد که هیجان‌خواهی، تکانشگری و مهارت‌های اجتماعی و سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار تأثیر مثبت و خودکنترلی و رابطه والد-فرزند تأثیر منفی و معناداری بر اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی داشت. همچنین تکانشگری نقش واسطه‌ای معناداری در بین رابطه مهارت‌های اجتماعی و هیجان‌خواهی با اعتیادپذیری دارد، علاوه بر آن رابطه والد-فرزند و خودکنترلی نیز به واسطه سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار تأثیر معناداری بر اعتیادپذیری دارد. در مجموع نتایج این پژوهش حاکی از آن است که تکانشگری و هیجان‌خواهی بالا، سبک‌های مقابله‌ای نامناسب، خودکنترلی و مهارت‌های اجتماعی پایین و همچنین رابطه والد-فرزند ضعیف سبب اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی می‌شود که با تنظیم برنامه‌های مداخله‌ای مبتنی بر این عوامل و سعی در جهت ارتقاء آن‌ها می‌توان در جهت پیشگیری و یا کاهش اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی اقدام کرد.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۴ تیر ۱۴۰۳

اصلاح نهایی: ۲۸ بهمن ۱۴۰۳

پذیرش: ۸ اسفند ۱۴۰۳

انتشار آنلاین: ۳۱ اردیبهشت ۱۴۰۴

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

کلیدواژه‌ها

اعتیادپذیری؛ تکانشگری؛ خودکنترلی؛ رابطه والد-فرزند؛ سبک‌های مقابله‌ای؛ مهارت‌های اجتماعی؛ هیجان‌خواهی

نویسنده مسئول*

حسین علی مهرابی کوشکی درجه دکتری روان‌شناسی عمومی خود را از دانشگاه اصفهان دریافت کرد. در حال حاضر او استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه اصفهان است. علایق پژوهشی ایشان جنبه‌های اجتماعی و روان‌شناختی اجتماعی آسیب‌های روانی و همچنین ابعاد روان‌شناختی آسیب‌های اجتماعی به همراه حوزه روان‌سنجی و آزمون‌سازی است. برای مکاتبه در مورد این مقاله با دکتر مهرابی، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، میدان آزادی، کد پستی ۸۱۷۴۶۷۳۴۴۱ تماس داشته باشید.

ارکید: ۱۹۶۲-۱۹۹۳-۵۱۹۳-۰۰۰۰-۰۰۰۰

پست الکترونیکی: h.mehrabi@edu.ui.ac.ir

مقدمه

به رفتارهای پرخطر^۱ که به‌عنوان ناهنجاری‌های رفتاری تلقی می‌شوند شکل می‌گیرند (شولتز و همکاران، ۲۰۲۱). از آن جمله گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر مانند مصرف سیگار، الکل و مواد در این دوره بیشتر می‌شود و سبب نگرانی روزافزون در بین والدین و جامعه می‌گردد؛ زیرا اکثر این نوجوانان در آینده به مصرف مواد ادامه می‌دهند (چانگ و همکاران، ۲۰۱۷). از جمله مهم‌ترین چالش‌هایی که افراد در

نوجوانی یک دوره حساس و پر دغدغه و هم‌زمان با دوران بلوغ و اوج هیجان‌ها و احساس‌ها در افراد است (بین و همکاران، ۲۰۱۹). نوجوانی، از زمان آغاز بلوغ جسمی تا استقرار استقلال اجتماعی در نظر گرفته می‌شود (وارن و آلوایا، ۲۰۲۳). افراد در این دوره با شور و هیجان، احساس متناقض، تحریک‌های فیزیولوژیکی و عواطفی پر استرس همراه می‌شوند (دقوی و همکاران، ۲۰۲۰). در این دوره معمولاً گرایش

^۱ risky behaviors

جرم و جنایات فراوان می‌شود (هرتن لهنر و بایر، ۲۰۱۹). زردی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود دریافتند که مهارت‌های خودکنترلی قابلیت پیش‌بینی مصرف مواد در نوجوانان را دارا است. همچنین مطالعه‌ها نشان می‌دهند که بین خودکنترلی و اعتیادپذیری رابطه وجود دارد؛ طوری که با افزایش خودکنترلی اعتیادپذیری در افراد کاهش می‌یابد (چلیبانلو و همکاران، ۲۰۱۹؛ شیخ دارانی و مهرابی، ۲۰۱۵).

کیفیت و نحوه روابط اجتماعی عامل دیگری است که در اعتیادپذیری نوجوانان نقش دارد (بریونز و همکاران، ۲۰۱۸). شواهد نشان داده‌است که بین مهارت‌های اجتماعی و اعتیاد در نوجوانان رابطه نزدیکی وجود دارد (احمدی و معینی، ۲۰۱۵). از این رو مهارت‌های اجتماعی برای فرد مهم و حیاتی هستند و به فرد کمک می‌کند تا در جامعه عملکرد مطلوبی داشته باشد (گلیس، ۲۰۲۳). علاوه بر این، گستره روابط اجتماعی با همسالان و گرایش آنها به مصرف مواد، گرایش نوجوان را تقویت می‌کند (سونگ، ۲۰۲۰). پژوهش‌ها نشان داده‌است که الگوهای ارتباطی با همسالان ناباب در گرایش نوجوانان به مصرف مواد مخدر تأثیر جدی دارد (درشتی و رجبلو، ۲۰۱۹). در این رابطه جلالی و احدی (۲۰۱۶) در پژوهشی نشان دادند که برانگیختگی و سطوح پایین مهارت‌های اجتماعی، نقش قابل توجهی در پیش‌بینی سوء مصرف مواد در نوجوانان دارد؛ چرا که نوجوانان ممکن است برای جلب توجه دوستان و یا برای غلبه بر ترس از طرد شدن از سوی آنها به بعضی از خواسته‌های نابجای دوستان نتوانند نه بگویند. مطالعه‌ها نشان داده‌است که بین مهارت‌های اجتماعی و اعتیادپذیری افراد رابطه معناداری وجود دارد (ابولقاسمی و همکاران، ۲۰۱۳؛ باوی و استادعباسی، ۲۰۲۱؛ دهقانی و گرگری، ۲۰۱۹).

از طرفی، بخشی از فرایند رشد در دوره نوجوانی، خطرطلبی و هیجان‌خواهی است که به شکل رفتارهای جنسی نالایمن، مصرف سیگار، الکل و سایر مواد آشکار می‌شود. شواهد نشان می‌دهد که هیجان‌خواهی یکی از عوامل دخیل در مصرف مواد و پیش‌بینی آن تلقی می‌شود (ایز و همکاران، ۲۰۲۰). هیجان‌خواهی یکی از ویژگی‌های شخصیت است که هر فردی به میزان متفاوتی از آن برخوردار می‌باشد. برخی دارای سطح هیجان‌خواهی بالا هستند و برخی در سطح پایین قرار دارند و تعدادی هم در میان این دو گروه واقع شده‌اند. اشخاص هیجان‌طلب برای به دست آوردن سطح برانگیختگی پهنه دست به کارهای گوناگونی می‌زنند. آنها با اشخاص مختلفی معاشرت می‌کنند، نه به این دلیل که بر دیگران تأثیرگذار باشند بلکه به دنبال تحریک و انگیزتگی هستند (فرانک و همکاران، ۲۰۱۵)، که این میل به تحریک و انگیزتگی ممکن است حتی فرد را

دوره نوجوانی با آن روبه‌رو هستند، اعتیادپذیری^۱ است که زمینه را برای سوء مصرف مواد در نوجوانان آماده می‌کند. اعتیادپذیری یعنی از نظر شخصیتی مستعد اعتیاد به مواد بودن. شخصی که میزان اعتیادپذیری بالایی دارد نسبت به افرادی که میزان اعتیادپذیری در آنها در سطح پایینی است احتمال بالایی وجود دارد که به هنگام رویارویی با استرس‌ها و مشکل‌های زندگی به مصرف مواد روی بیاورد (عقدکی و صدیقی ارفعی، ۲۰۲۳).

عوامل مختلفی بر اعتیادپذیری نوجوانان تأثیرگذار هستند، از جمله رابطه والد-فرزندی، خودکنترلی، مهارت‌های اجتماعی، هیجان‌خواهی، تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای، این‌ها موضوعاتی هستند که اخیراً در پژوهش‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند. پژوهش‌های متعدد اشاره دارند که رابطه نامناسب والد-فرزندی و الگوهای رفتاری آنها نقش مهم و اساسی در گرایش نوجوانان و جوانان به سوء مصرف مواد دارند (کوی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کوپنس و سیولیمانز، ۲۰۱۹). رابطه والد-فرزندی برای ایجاد امنیت، صمیمیت و عشق یک رابطه مهم و حیاتی شمرده می‌شود و یک رابطه دوطرفه است که رفتارهای والدین بر رشد و تحول شناختی^۲، هیجانی، و اجتماعی فرزندان تأثیر می‌گذارد (گانگ و همکاران، ۲۰۲۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهند رابطه مطلوب و مناسب بین والدین و فرزندان نقش مهمی در سلامت روح و روان والدین و فرزندان دارد؛ چرا که فرزندان به هنگام رویارویی با مشکل‌ها، خود را تنها احساس نمی‌کنند و برای حل آن‌ها به والدین خود مراجعه می‌کنند و از آن‌ها کمک می‌گیرند، از این رو ارتباط مطلوب به عنوان عامل محافظتی در برابر رفتارهای پرخطر و اختلال‌های روانی عمل می‌کند (روجو ویسر و همکاران، ۲۰۲۰). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که راحت صحبت کردن نوجوانان با پدر و مادر خود درباره چیزهایی که آنان را رنج می‌دهد، به عنوان عامل حمایتی در سلامت روان محسوب می‌شود (لوین و کوری، ۲۰۱۰). مطالعه‌ها نشان دادند که بین رابطه والد-فرزندی و اعتیادپذیری نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد (سان و همکاران، ۲۰۲۰؛ کی و همکاران، ۲۰۲۲؛ نیک منش و همکاران، ۲۰۱۹).

از سویی هم نقش خودکنترلی به عنوان یک ویژگی روان‌شناختی دیگر، در اعتیادپذیری مورد اشاره قرار گرفته‌است (آلامسیاه و همکاران، ۲۰۲۱). شواهد نشان می‌دهند که یکی از پایه‌های اصلی اعتیادپذیری در نوجوانان، ضعف یا فقدان خودکنترلی است (وینبرگ، ۲۰۱۳). پژوهش‌ها نشان می‌دهند افرادی که از سطح خودکنترلی پایینی برخوردار هستند، نمی‌توانند جلوی وسوسه‌های خود را بگیرند، آنها به هنگام رویارویی با ناملایمات زندگی مزایای آنی و فوری را بر مزایای درازمدت مقدم می‌دانند و این واقعیت سبب ارتکاب

² cognitive development

¹ addictability

اجتماعی باشد (چونگ و همکاران، ۲۰۱۷). مطالعه‌ها نشان داده‌است که مهارت‌های اجتماعی قادر به پیش‌بینی رفتارهای تکانشی در نوجوانان هستند (حاتمی و همکاران، ۲۰۱۴؛ محبوبی قرخلو و همکاران، ۲۰۱۵).

علاوه بر عوامل فوق، پژوهشگران مصرف مواد توسط نوجوانان را متأثر از ضعف در سبک‌های مقابله‌ای مناسب می‌دانند و معتقدند که سوء مصرف مواد می‌تواند نتیجه مقابله نامناسب با استرس‌های روزانه و حالت‌های هیجانی منفی باشد (حبیبی و عاشوری، ۲۰۱۴). پژوهش‌ها حاکی از این است که سبک‌های مقابله‌ای، قادر به پیش‌بینی اعتیادپذیری است (اکبری شایه و همکاران، ۲۰۱۲؛ حبیبی و عاشوری، ۲۰۱۴؛ طالقانی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ نادینلو و همکاران، ۲۰۱۹). به نظر می‌رسد افراد وقتی درگیر استرس هستند نمی‌توانند به حل مسئله بیاورند و سعی می‌کنند در جستجوی راه حل کوتاه و ساده برای کاهش استرس و هیجان‌های منفی خود باشند. از طرفی پژوهش‌ها نشان دادند که بین رابطه والد-فرزند و سبک‌های مقابله‌ای رابطه‌ی معناداری وجود دارد (پارامس واری، ۲۰۱۰؛ کای‌کو، ۲۰۱۶؛ ون و زهانگ، ۲۰۲۴). همچنین مطالعه‌ها نشان دادند که هر دو سبک هیجان‌مدار و سبک مسئله‌مدار از شیوه‌های خودکنترلی تأثیر می‌پذیرند، به عبارت دیگر خودکنترلی قادر به پیش‌بینی سبک‌های مقابله‌ای است (آگباریا، ۲۰۲۱؛ چونگ و یانگ، ۲۰۱۳؛ لاک و همکاران، ۲۰۲۲). افرادی که از خودکنترلی بالایی برخوردار هستند بهتر می‌توانند بر هیجان‌ها و رفتارهای خود نظارت داشته باشند و شیوه‌های بهتر و سالم‌تری را برای کنار آمدن با استرس‌های زندگی انتخاب نمایند.

علاوه بر پیشینه‌هایی که مرور شد، از چشم انداز نظری هم، نظریهٔ عصبی-تحوالی^۳ چامبرز و همکاران (۲۰۰۳) تصریح می‌کند که به طبع دوران بلوغ و حساسیت‌پذیری و تغییراتی که در مغز رخ می‌دهد، دو مؤلفه هیجان‌خواهی و تکانشگری زمینه ساز گرایش به اعتیاد در نوجوانان می‌شود؛ چون مناطق مربوط به پاداش و کنترل تکانه در نوجوانی هنوز به بلوغ کامل نرسیده‌است و ممکن است نوجوان بر رفتارهای خود کنترل ضعیفی داشته باشد و نتواند هیجان طلبی و رفتارهای تکانشی را به صورت درست در خود مدیریت کند. در این دوره مصرف مواد می‌تواند مسیرهای عصبی مرتبط به پاداش و تصمیم‌گیری را به طور دائم تغییر دهد، که این تغییر حساسیت به مواد و گرایش به اعتیاد را افزایش می‌دهد.

همچنین از نظر اوزر و ایرامی (۲۰۱۶) تکانشگری به عنوان یک سازه چند بعدی به طور قابل توجهی در شروع، عود و حفظ رفتار اعتیاد به مواد نقش دارد. این ویژگی شخصیتی و همچنین هیجان‌خواهی از

به سوی گرایش به اعتیاد وادار کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین هیجان‌خواهی و اعتیادپذیری رابطه‌ی معناداری وجود دارد (اکبری شایه و همکاران، ۲۰۱۲؛ شیخ‌دارانی و مهرابی، ۲۰۱۵؛ مارتینز-لوردو، ۲۰۱۸؛ موسوی و همکاران، ۲۰۲۳؛ محمودی و محمدی، ۲۰۱۶؛ هافمن، ۲۰۲۱). همچنین مطالعه‌ها نشان می‌دهد افرادی که هیجان‌خواهی بالاتری دارند، در مقایسه با کسانی که هیجان‌خواهی آنها کمتر است، به احتمال بیشتری به مصرف مواد و روابط جنسی پرخطر می‌پردازند (اونزپولس و همکاران، ۲۰۱۸).

از جانبی هم هیجان‌خواهی با تکانشگری که یکی دیگر از مؤلفه‌های دخیل در اعتیادپذیری است، رابطه معناداری دارد (کوپینگ و همکاران، ۲۰۱۳؛ فرناندز-آرتامندی و همکاران، ۲۰۱۶؛ واسرمن و همکاران، ۲۰۲۰؛ وان و همکاران، ۲۰۲۰). تکانشگری حضور یک عمل بدون برنامه‌ریزی یا تأمل است که معمولاً با شکست فرایندهای فیلتر رفتاری^۱ خارج از آگاهی همراه است (پاریلو و همکاران، ۲۰۲۴) که فرد نسبت به عواقب عمل بی‌تفاوت بوده، بی‌صبرانه عمل می‌کند (ملزا و کز مارک، ۲۰۱۸) و نمی‌تواند پیامدهای منفی آینده رفتار کنونی را در نظر بگیرد (کوزنزا و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین جنبه‌های خاصی از تکانشگری شناسایی شده‌اند که با مصرف مواد مرتبط است (ورجز و همکاران، ۲۰۱۹). پژوهش‌ها نشان داده‌است بین تکانشگری و اعتیادپذیری رابطه معناداری وجود دارد (براون و همکاران، ۲۰۲۲؛ قمری گیوی و مجرد، ۲۰۱۶؛ هاینی و همکاران، ۲۰۲۰؛ لی و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین هرچه تکانشگری در نوجوانان در سطح بالاتری باشد، گرایش به مواد در آنها بیشتر خواهد بود (کاستپ و همکاران، ۲۰۱۹).

از سوی دیگر، پژوهشی نشان داده‌است که مهارت‌های اجتماعی بالاتر سبب کاهش تکانشگری در افراد نیز می‌گردد (غضنفری شبانکاره و همایی، ۲۰۱۴). تکانشگری به عنوان مقوله‌ای شناختی تلقی می‌گردد که با فقدان بازدارنده شناختی^۲، روند کند و ناقص تصمیم‌گیری در فرد همراه است. مهارت‌های اجتماعی نامناسب باعث می‌شود که فرد نتواند به درستی با افراد در محیط ارتباط برقرار کنند. آن‌ها ممکن است به دلیل ناتوانی در ارتباطات اجتماعی، مشکلاتی را در روابط تجربه و احساس ناکامی کنند و در نتیجه بدون اینکه ببینند یا به پیامد اعمال خود فکر کنند به رفتارهایی متوسل شوند که بعدها این رفتارها خود باعث افزایش تنش، تعارض‌ها و عدم قدرت در مواجهه با چالش‌های اجتماعی می‌گردد که در نتیجه باعث می‌شود نوجوان تصمیم‌های عجولانه بگیرد و بدون اینکه عواقب کارها را بسنجد به صورت تکانشی عمل نماید. پس می‌توان گفت انجام رفتارهای تکانشی می‌تواند ناشی از نقص در مهارت‌های

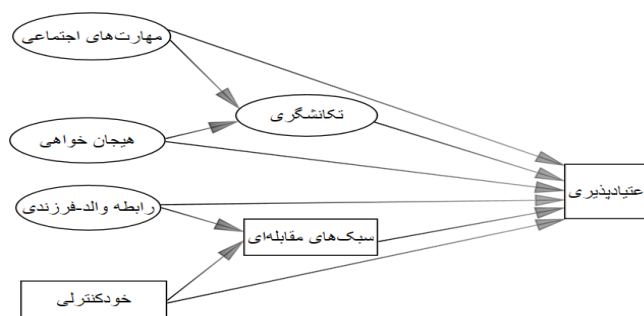
³ neurodevelopmental theory

¹ behavioral filter

² cognitive inhibition

پیوندها به عنوان یک عامل محافظتی در برابر اعتیاد عمل می‌کنند و احتمال درگیر شدن نوجوانان در رفتارهای مخاطره‌آمیز از جمله اعتیاد را کاهش می‌دهند (سیمسک و همکاران، ۲۰۲۲).

از سوی دیگر طرفداران نظریه رفتارگرایی شناختی^۵ بر این باور هستند که گرایش به مصرف مواد و الکل از آن دسته ساز و کارهای ناسازگارانه هستند که با تقویت سبک‌های مقابله مسئله محور و مهارت‌های سازشی می‌توان آنها را کاهش داد (برون و وست، ۲۰۱۶). بر این اساس و با توجه به پیشینه‌های پژوهشی و نظری مطرح شده، به نظر می‌رسد نقش مجموعه متغیرهای خودکنترلی، هیجان خواهی، مهارت‌های اجتماعی، رابطه والد-فرزندی و همچنین تکانشگری و سبک‌های مقابله با استرس در گرایش به اعتیاد را می‌توان در قالب مدل مفهومی شکل ۱، مورد بررسی قرار داد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

اعتیادپذیری پرداخته باشد که این‌ها بیانگر خلاء پژوهشی در این حوزه است.

از سویی هم به دلیل شرایط ناگوار، ناامیدی و آینده نامعلوم احتمال آسیب‌پذیری بیشتر نوجوانان افغانستانی در برابر گرایش به اعتیاد حاکی از ضرورت و اهمیت انجام این پژوهش است. بنابراین انجام این پژوهش می‌تواند خلاء پژوهشی موجود در این حوزه را کاهش دهد و راهکارهای تازه‌ای را برای پیشگیری و یا درمان اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مطرح نماید که با ذهنیت، فرهنگ و شیوه‌ی تربیتی آنها سازگار باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف اصلی بررسی برازش مدل رابطه والد-فرزندی، خودکنترلی، مهارت‌های اجتماعی و هیجان‌خواهی به واسطه تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای در اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی مقیم ایران طراحی شد.

ویژگی‌های بارز رفتاری هستند که گرایش به اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند. از جانب دیگر، نظریه تعاملی خانواده^۱ در زمینه اعتیاد تصریح می‌کند که ماهیت رابطه والدین با فرزندان هم، زمینه ساز گرایش به اعتیاد در فرزندان نوجوان است (بروک و همکاران، ۱۹۹۰). روابط مثبت و حمایت‌گرانه والدین سبب تقویت روابط گرم بین آنها و نوجوان می‌شود. در مقابل، روابط سرد یا ناامیدکننده می‌تواند احساس ناکامی و عدم ارزشمندی در نوجوانان ایجاد کند، که نوجوانان ممکن است جهت فرار از این احساس‌های منفی به مصرف مواد به عنوان یک راه فرار گرایش یابند (سان و همکاران، ۲۰۲۰). علاوه بر این، گاتفردسون و هیرشی^۲ (۱۹۹۰) معتقدند که خودکنترلی با مصرف مواد و الکل مرتبط است؛ چرا که خودکنترلی نوعی توانایی درونی است که افراد را در برابر خواسته‌های نامناسب یا خود تخریبی مقاوم می‌سازد (دبیری، ۲۰۲۲). همچنین، بر اساس نظریه پیوند اجتماعی^۳، هیرشی^۴ تصریح می‌کند مهارت‌های اجتماعی به نوجوانان کمک می‌کنند تا پیوندهای اجتماعی قوی‌تری با خانواده، جامعه و دوستان برقرار کنند. این

با توجه به دیدگاه‌ها و پیشینه پژوهشی عوامل مختلفی در اعتیادپذیری نوجوانان نقش دارند. علی‌رغم پژوهش‌های متعدد درباره عوامل مؤثر در اعتیادپذیری، هنوز هیچ پژوهشی به منظور جمع‌بندی و دسته‌بندی عوامل مؤثر در اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی نه در ایران و نه در افغانستان انجام نشده‌است؛ زیرا راهکارهای حل این مشکل با توجه به شرایط هر منطقه، اشخاص در معرض خطر و عوامل خطر ساز آن از هم جدا هستند و برای پیشگیری و درمان مناسب نیاز به بررسی دقیق این عوامل است. با توجه به جستجو و تلاش‌های پژوهشگر در پایگاه‌های علمی معتبر، پژوهشی یافت نشد که به بررسی نقش واسطه‌ای تکانشگری در رابطه بین مهارت‌های اجتماعی، رابطه والد-فرزندی و هیجان‌خواهی با اعتیادپذیری، نقش واسطه‌ای سبک‌های مقابله‌ای در رابطه بین والد-فرزندی و خودکنترلی با

⁴ Hirschi

⁵ cognitive behaviorism theory

¹ family interaction theory

² Gottfredson and Hirschi

³ social attachment theory

روش

ابزار سنجش

طرح پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی با روش آماری مدل‌یابی معادلات ساختاری^۱ بود که ابتدا مبتنی بر پیشینه پژوهشی مسیرهای ارتباطی تعیین و براساس آن یک مدل ترسیم شد که در قالب کلی ویژگی‌های آن مدل مورد برازش قرار گرفت و براساس یافته‌ها به طور فرعی مسیرها هم مورد ارزیابی قرار گرفتند. برای تعیین حجم نمونه مدل معادلات ساختاری شیوه‌های مختلفی وجود دارد، اما به طور کلی برای مدل معادلات ساختاری ساده حداقل حجم نمونه قابل قبول ۲۰۰ شرکت‌کننده است، ولی برای مدل‌های کمی پیچیده ۳۰۰ تا ۴۰۰ شرکت‌کننده توصیه می‌شود؛ چون این حجم نمونه قدرت آماری مناسبی (نزدیک به ۸۰ درصد) و دقت بالاتری در برآورد پارامترها را فراهم می‌کند، البته برای مدل‌های پیچیده حتی تا ۶۴۰ نفر هم در نظر گرفته می‌شود (قاسمی، ۱۳۹۱). با توجه به اینکه مدل ارائه شده در این پژوهش از نظر پیچیدگی در حد متوسط قرار دارد، به همین دلیل تعداد ۳۲۵ نوجوان پسر افغانستانی ۱۳ تا ۱۹ سال به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. پژوهش حاضر شامل ۷ متغیر، مهارت‌های اجتماعی، هیجان‌خواهی، رابطه والد-فرزند و خودکنترلی به عنوان متغیر برون زاد؛ اعتیادپذیری به عنوان درون زاد؛ و تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای به عنوان متغیرهای واسطه‌ای بود.

شرکت‌کنندگان

جامعه آماری این مطالعه شامل کلیه نوجوانان پسر افغانستانی مقیم ایران ساکن اصفهان در زمستان ۱۴۰۱ و بهار ۱۴۰۲ بود. نمونه پژوهش حاضر شامل ۳۲۵ نوجوان افغانستانی بود که به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابتدا به شیوه نمونه‌گیری هدفمند نوجوانان افغانستانی ساکن اصفهان انتخاب سپس به مدارس، محله‌های سکونت و مراکز تجمع از جمله سالن‌های ورزشی و باشگاه‌ها در محله زینبیه اصفهان، خمینی شهر، دولت آباد و شاهین شهر، مراجعه و به شیوه نمونه‌گیری در دسترس و با در نظر داشت ملاک‌های ورود به مطالعه از جمله محدوده سنی ۱۳ الی ۱۹ سال، تمایل به شرکت در پژوهش، داشتن حداقل سواد در سطح پنجم ابتدائی و زندگی همراه با والدین انتخاب شدند. ملاک‌های خروج شامل سن زیر ۱۳ و بالای ۱۹ سال، عدم تمایل به شرکت در پژوهش و نداشتن سواد بود.

پرسش‌نامه آمادگی به اعتیاد^۴: این پرسش‌نامه توسط وید و همکاران (۱۹۹۲) در ۴۱ گویه ساخته شد که میزان آمادگی به اعتیاد را می‌سنجد و در ایران هم توسط زرگر (۲۰۰۸) ترجمه و هنجاریابی گردید. سؤال‌های آن در قالب طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (کاملاً نادرست=۰، نادرست=۱، تقریباً درست=۲، درست=۳، کاملاً درست=۴) تنظیم شده‌است که سؤال‌های شماره ۴، ۹ و ۱۱ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود، سؤال‌های ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۱ و ۳۳ دروغ سنج هستند، برای نمره‌گذاری این مقیاس باید مجموع نمره‌های گویه‌ها را به جزء ۵ گویه دروغ سنج با هم جمع کرد. برای محاسبه روایی این پرسش‌نامه از دو شیوه روایی ملاکی و روایی سازه استفاده شده‌است که در روایی ملاکی این پرسش‌نامه دو گروه معتاد و غیر معتاد را به خوبی از همدیگر تفکیک کرده‌است و در روایی سازه، این مقیاس را از طریق همبسته کردن با مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست بالینی علائم بالینی ۰/۴۵ محاسبه شد که معنادار است و پایایی آن به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۹۰ گزارش شد (زرگر و همکاران، ۲۰۰۸). روایی محتوایی این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر مطلوب و پایایی آن به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۹۲ محاسبه شد.

مقیاس رابطه والد-فرزند^۵: این پرسش‌نامه توسط فاین مارک، مورلند و شوبل (۱۹۸۳) با هدف اندازه‌گیری کیفیت رابطه والد-فرزند در دو فرم مجزا برای ارزیابی رابطه با پدر و مادر هر کدام در ۲۴ گویه تدوین گردید که گویه‌های ۹، ۱۳ و ۱۴ به صورت معکوس شماره‌گذاری می‌شوند. این پرسش‌نامه در طیف لیکرت ۶ درجه‌ای اصلاً (۱)، خیلی کم (۲)، کم (۳)، تاحدودی (۴)، زیاد (۵)، خیلی زیاد (۶) تنظیم شده‌است. این مقیاس دارای روایی محتوایی مطلوب و دارای ضرایب پایایی به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۰۸۹ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به پدر و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ و ضرایب آلفای ۰/۶۱ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به مادر است (حسین خان زاده و همکاران، ۲۰۱۲). روایی محتوایی این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر برای هر دو فرم پدر و مادر مطلوب و پایایی آن‌ها بر اساس آلفای کرونباخ برای فرم مادر ۰/۹۳، برای فرم پدر ۰/۹۲ و آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه ۰/۹۲ گزارش شد.

مقیاس خودکنترلی تانجی^۶: این پرسش‌نامه توسط تانجی و همکاران در سال (۲۰۰۴) به منظور سنجش میزان خودکنترلی افراد به عنوان یک صفت ساخته شد. فرم کوتاه این پرسش‌نامه دارای ۱۳ گویه است و طیف پاسخ‌گویی آن از نوع لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم=۱، کم=۲، گاهی=۳، زیاد=۴، بسیار زیاد=۵) است. روایی

⁴ Addiction Potential Scale-APS

⁵ Parent-Child Relationship Scale-PCRS

⁶ Tangney's Self-Control Scale-TSCS

¹ structural equation modeling

² exogenous

³ endogenous

شده‌است. این پرسش‌نامه دارای ۳۰ گویه با سه خرده مقیاس تکانشگری شناختی (۱۰ گویه)، تکانشگری حرکتی (۹ گویه) و بی‌برنامگی (۱۱ گویه) است، که به صورت یک مقیاس چهار درجه‌ای (۱-به ندرت، ۲-گاهی اوقات، ۳-اغلب، ۴-همیشه) پاسخ‌دهی و نمره‌گذاری می‌شود. بارت و همکاران (۲۰۰۴) پایایی این پرسش‌نامه را برای خرده مقیاس‌های تکانشگری حرکتی، تکانشگری شناختی و بی‌برنامگی به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۴ و ۰/۷۳ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۳ گزارش کرده‌است و از روایی مطلوبی نیز برخوردار است. در ایران برای نخستین بار اختیاری و همکاران (۲۰۰۸) آن را ترجمه و روایی و اعتبار آن را به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۸۳ گزارش کرد. در مطالعه حاضر روایی محتوایی این مقیاس مطلوب و پایایی آن به شیوه آلفای کرونباخ، ۰/۸۶ محاسبه شد.

مقیاس سبک‌های مقابله‌ای اندلر و پارکر^۴: این پرسش‌نامه توسط اندلر و پارکر (۱۹۹۰) برای سنجش سبک‌های مقابله‌ای نوجوانان و بزرگسالان در موقعیت‌های استرس‌زا و بحرانی ساخته شده‌است. این پرسش‌نامه ۴۸ سؤال دارد که در سه خرده مقیاس مسئله‌مدار (۱۵ گویه)، هیجان‌مدار (۱۶ گویه) و اجتنابی (۱۶ گویه) تنظیم شده‌است. این پرسش‌نامه در طیف لیکرت از (هرگز=۱ تا همیشه=۵) تنظیم گردیده‌است. در نمونه اصلی مقیاس مقابله‌ای ضریب همسانی درونی کل ۰/۹۲ و روایی آن مطلوب گزارش شده‌است. رافسون و همکاران (۲۰۰۶) اعتبار و روایی ساختاری این پرسش‌نامه را در ایسلند از طریق تحلیل عاملی و رابطه آن در مقایسه با اعتبار آن در برابر مقیاس‌های مشابه تایید نمود. در نمونه ایرانی اعتبار این پرسش‌نامه برای خرده مقیاس‌های مسئله‌مدار ۰/۸۵، هیجان‌مدار ۰/۸۳ و برای اجتنابی ۰/۵۵ به دست آمد (خباز و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهش نادینلو و همکاران (۲۰۲۰) ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۷۸ گزارش شده‌است. در پژوهش حاضر روایی محتوایی این پرسش‌نامه مطلوب و پایایی این مقیاس به شیوه آلفای کرونباخ، ۰/۷۷ بدست آمد.

شیوه اجرا

پس از تأیید و تصویب نهایی طرح پژوهش توسط کمیته‌ی تخصصی گروه و شورای پژوهشی دانشگاه اصفهان برای گردآوری اطلاعات در داخل شهر اصفهان با مراجعه به تعدادی از مدارس خاص افغانستانی‌ها، محله‌های سکونت و مراکز تجمع از جمله باشگاه‌های ورزشی و مراکز فرهنگی مراجعه شد و پس از هماهنگی و کسب اجازه از مسئولین و رضایت شرکت‌کنندگان و با در نظر داشت ملاحظه‌های اخلاقی مثل محرمانه ماندن اطلاعات شخصی شرکت‌کنندگان، در مورد هدف‌های پژوهش و چگونگی پاسخ‌دهی به پرسش‌نامه‌ها

فرم اصلی این پرسش‌نامه توسط تانجینی و همکاران (۲۰۰۴) مطلوب گزارش شد. موسوی مقدم و همکاران (۲۰۱۵) روایی محتوایی این پرسش‌نامه را مطلوب و پایایی آن را به شیوه آلفای کرونباخ، ۰/۸۵ گزارش کردند. در پژوهش حاضر روایی محتوایی این پرسش‌نامه مطلوب و پایایی آن به شیوه آلفای کرونباخ، ۰/۷۵ محاسبه شد.

پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی^۱: این پرسش‌نامه توسط ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) تدوین شده‌است و دارای ۶۲ گویه است که به عبارت‌های آن در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم (۱)، موافقم (۲)، نظری ندارم (۳)، مخالفم (۴) تا کاملاً مخالفم (۵) پاسخ داده می‌شود. گویه‌های پرسش‌نامه در پنج حیطه رابطه با همسالان (۱۱ گویه)، برتری طلبی (۶ گویه)، پرخاشگری (۱۲ گویه)، رفتار غیر اجتماعی (۱۴ گویه) و مهارت‌های اجتماعی مناسب (۱۹ گویه) تنظیم شده‌است. این پرسش‌نامه دارای نمره کل است که نمره بیشتر، بیانگر مهارت‌های اجتماعی بالاتر است و از روایی افتراقی خوبی برخوردار است. پایایی این مقیاس به شیوه آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۵ و برای مقیاس‌های فرعی به ترتیب ۰/۶۷، ۰/۳۴، ۰/۷۳، ۰/۸۰ و ۰/۸۱ به دست آمد و روایی آن از طریق تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و مورد تأیید قرار گرفت (یوسفی و خیر، ۲۰۰۲). در پژوهش حاضر روایی محتوایی این پرسش‌نامه مطلوب و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۹۴ محاسبه گردید.

مقیاس هیجان‌خواهی زاکرمن^۲: این پرسش‌نامه توسط زاکرمن در سال (۱۹۷۸) ساخته شد و دارای ۴۰ گویه است که در زمینه ارزشیابی صفت هیجان‌خواهی تهیه و تدارک گردیده‌است. این پرسش‌نامه چهار خرده مقیاس دارد که عبارتند از ماجراجویی، حساسیت نسبت به یکنواختی و ملال، عدم بازداری و تجربه طلبی است که برای هر خرده مقیاس ۱۰ گویه در نظر گرفته شده‌است. این پرسش‌نامه به صورت دو گزینه (الف و ب) تنظیم شده‌است که اگر جواب به گویه مطابق به کلید باشد نمره ۱ و اگر غیر آن باشد نمره صفر خواهد گرفت. نمره کل بین ۰ تا ۴۰ است، زاکرمن (۱۹۷۸) پایایی این پرسش‌نامه را ۰/۸۹ و روایی همزمان آن را ۰/۵۱ گزارش کرد. پایه درونی این پرسش‌نامه در پژوهش محبوبی و همکاران (۲۰۱۳) برای هر یک از خرده مقیاس‌های ماجراجویی ۰/۸۱، حساسیت نسبت به یکنواختی و ملال ۰/۸۸، عدم بازداری ۰/۸۵ و تجربه طلبی ۰/۸۱ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۴ گزارش شده‌است. در پژوهش حاضر روایی محتوایی این پرسش‌نامه مطلوب و پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ، ۰/۸۶ بدست آمد.

مقیاس تکانشگری بارت^۳: نسخه یازدهم مقیاس تکانشگری بارت توسط پروفسور ارنست بارت و همکاران (۲۰۰۴) ساخته

^۳ Barts Impulsivity Scale-BIS-11

^۴ Endler and Parker's Coping Styles Scale-APCSS

^۱ Social Skills Questionnaire-SSQ

^۲ Zuckerman's Emotion-Seeking Scale-ZESS

توضیحاتی مقدماتی ارائه گردید و سپس پرسش نامه‌ها در اختیار آن‌ها قرار داده شد. جهت طی کردن مراحل اداری و گرفتن مجوز فعالیت، کد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش با شناسه IR.UI.REC.1402.055 از دانشگاه اصفهان دریافت شد. در پایان داده‌های جمع‌آوری شده، با استفاده نرم‌افزارهای SPSS۲۷ و AMOS۲۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در این پژوهش به منظور توصیف یافته‌های پژوهش از روش‌های آمار توصیفی از جمله میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش مدل معادلات ساختاری استفاده شد. در پژوهش حاضر داده‌های ۳۱۲ تن مورد تحلیل گرفت. اطلاعات جمعیت شناختی نشان می‌دهد که ۳۰/۵ درصد

آزمودنی‌ها در مقطع دبستان، ۵۰/۶ درصد متوسطه اول و ۱۸/۹ درصد متوسطه دوم بودند. از نظر وضعیت اجتماعی اقتصادی ۳۸/۲ درصد آزمودنی‌ها متوسط، ۱۷/۱ درصد متوسط بالا، ۱۵ درصد خوب، ۱۴/۱ درصد متوسط پایین، ۸/۷ درصد ضعیف، ۶/۴ درصد خیلی خوب و ۰/۳ درصد خیلی ضعیف بودند. میانگین سنی آزمودنی‌ها ۱۵/۶۰ درصد بود. محل تولد ۴۲ درصد آزمودنی‌ها در افغانستان و ۵۸ درصد در ایران بود. ۳۶/۹ درصد از پدر آزمودنی‌ها بی‌سواد، ۱۷/۶ درصد دارای تحصیلات دبستان، ۹/۶ درصد راهنمایی، ۷/۷ درصد دبیرستان، ۲۳/۷ درصد دیپلم و ۴/۵ درصد لیسانس بودند. همچنین ۴۵/۸ درصد از مادران آزمودنی‌ها بی‌سواد، ۲۴ درصد دارای تحصیلات دبستان، ۸/۷ درصد راهنمایی، ۴/۸ درصد دبیرستان، ۱۵/۷ درصد دیپلم و ۱ درصد لیسانس بودند. شاخص‌های توصیفی، کجی، کشیدگی و ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و ضرایب همبستگی متغیرها و کجی و کشیدگی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱ مهارت‌های اجتماعی									
۲ رابطه والد-فرزند	-۰/۴۶								
۳ هیجان‌خواهی	۰/۱۹	-۰/۲۱							
۴ خودکنترلی	-۰/۴۸	۰/۳۲	-۰/۲۸						
۵ تکانشگری	۰/۵۲	-۰/۳۷	۰/۲۲	-۰/۶۸					
۶ سبک‌های مقابله‌ای	۰/۱۲	-۰/۱۶	۰/۰۷	-۰/۳۵	۰/۳۲				
۷ مسئله‌مدار	-۰/۴۳	۰/۳۱	-۰/۱۳	۰/۳۶	-۰/۳۸	۰/۲۹			
۸ هیجان‌مدار	۰/۳۳	-۰/۳۶	۰/۱۲	-۰/۵۴	۰/۵۱	۰/۸۳	-۰/۱۴		
۹ اعتیادپذیری	۰/۵۸	-۰/۵۲	۰/۳۵	-۰/۶۰	۰/۶۱	۰/۳۳	-۰/۳۶	۰/۵۰	
۱۰ میانگین	۷۷/۷۰	۱۹۵/۴۲	۹/۸۳	۴۱/۹۹	۳۳/۴۴	۶۵/۱۹	۱۷/۴۱	۲۹/۴۹	۲۰/۵۱
۱۱ انحراف استاندارد	۰/۸۷	۱/۴۳	۰/۱۹	۰/۴۲	۰/۴۴	۰/۵۳	۰/۱۹	۰/۴۳	۰/۵۶
۱۲ کجی	۰/۰۲۶	-۰/۰۱۲	۰/۰۷۰	-۰/۰۲۶	۰/۰۸۱	۰/۰۳۱	۰/۰۶۱	-۰/۰۳۴	-۰/۰۱۹
۱۳ کشیدگی	-۰/۱۸۰	-۰/۲۴۱	-۰/۰۶۵	۰/۱۹۳	-۰/۱۷۴	-۰/۲۰۲	-۰/۰۴۹	-۰/۱۷۹	-۰/۲۰۶

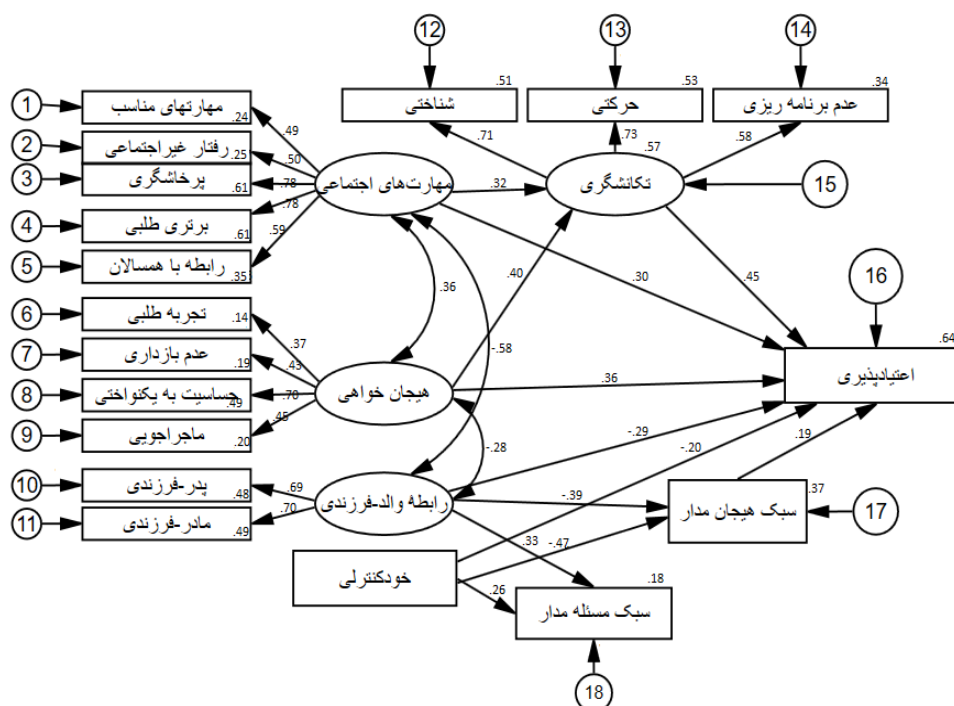
$p < 0.05$ ** $p < 0.01$

همگی کمتر از یک بودند و این حاکی از نرمال بودن توزیع بود. همچنین فروضه خطی بودن و عدم هم‌خطی چندگانه برقرار بود. به طور کلی، نتایج ارائه شده در این قسمت بیانگر برقراری تمامی فروضه‌های اساسی معادلات ساختاری است و مانعی برای این تحلیل وجود ندارد. جدول ۲ شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

همان‌طوری که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد بین تمامی متغیرهای پژوهش همبستگی معناداری وجود دارد ($P < 0.01$). این ضرایب، پیش‌شرط لازم برای معادلات ساختاری را فراهم می‌آورد. پیش از انجام تحلیل، داده‌های گمشده شناسایی و با میانگین جایگزین شدند. داده‌های پرت شناسایی و از داده‌ها کنار گذاشته شدند. نرمال بودن داده‌ها با استفاده از کجی و کشیدگی متغیرها بررسی شد که

جدول ۲. شاخص‌های برازش مدل پیشنهادی و اصلاح شده

شاخص‌های برازش	χ^2	df	χ^2/df	AGFI	GFI	PCFI	CFI	SRMR	TLI	RMSEA (LO-HI %95)	p
مدل پیشنهادی	۶۶۲/۴۲۵	۱۲۶	۵/۲۵۷	۰/۷۶	۰/۸۳	۰/۵۸	۰/۷۱	۰/۱۰۱	۰/۶۵	(۰/۱۰۱ - ۰/۱۲۴) ۰/۱۱	≤ 0.001
مدل اصلاح شده	۳۶۸/۱۴۶	۱۲۴	۲/۹۷	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۶۷	۰/۹۰	۰/۰۷۸	۰/۹۱	(۰/۰۶۵ - ۰/۰۸۳) ۰/۰۷	≤ 0.001

شکل ۲. مدل اصلاح شده تبیین اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی

درجه آزادی ($\chi^2/df \leq 3$)، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته ($AGFI \geq 0.90$)، شاخص نیکویی برازش ($GFI \geq 0.90$)، شاخص برازش تطبیقی مقتصد ($PCFI \geq 0.5$)، شاخص برازش تطبیقی ($CFI \geq 0.90$)، شاخص ریشه استاندارد شده میانگین مجذور باقی‌مانده ($SRMR \leq 0.08$)، شاخص تاکر-لویس ($TLI \geq 0.90$)، شاخص جذر میانگین مجذور خطای تقریب ($RMSEA \leq 0.08$) است (هو و بنتلر، ۱۹۹۹). مسیرهای مدل مفهومی با ضرایب استاندارد در شکل ۲ نشان داده شده‌است. جدول ۳ ضرایب استاندارد مستقیم بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

نتایج مندرج در جدول ۲ نشان داد که مدل پیشنهادی اولیه دارای برازش مناسبی نیست. به همین جهت، مسیر غیر معنادار (سبک مسئله‌مدار به اعتیادپذیری) از مدل حذف شد و این مدل جایگزین مدل پیشنهادی شد. در ادامه برای بهبود مدل بین مهارت‌های اجتماعی با هیجان‌خواهی و رابطه والد-فرزندی، و بین هیجان‌خواهی با رابطه والد-فرزندی روابط دو طرفه برقرار شد؛ بنابراین نتایج مدل اصلاح شده در جدول ۲ بیانگر این است که براساس معیار هو و بنتلر (۱۹۹۹) مدل از برازش مطلوبی برخوردار است. مقدار مطلوب برای هر یک از شاخص‌های برازش از جمله شاخص نسبت مجذور خی دو به

جدول ۳. اثرات مستقیم استاندارد در مدل اصلاح شده تبیین اعتیادپذیری

مسیر	برآورد استاندارد	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	معناداری	ضریب تعیین
مهارت اجتماعی به اعتیادپذیری	۰/۳۰۱	۰/۰۲۶	۲/۵۶	۰/۰۰۱	۰/۶۴
هیجان‌خواهی به اعتیادپذیری	۰/۳۶۴	۰/۰۳۴	۲/۷۵	۰/۰۰۰	
خودکنترلی به اعتیادپذیری	-۰/۲۰۴	۰/۰۱۸	-۲/۳۱	۰/۰۰۴	
والد-فرزندی به اعتیادپذیری	-۰/۲۹۰	۰/۰۲۳	-۳/۱۹	۰/۰۰۱	
تکانشگری به اعتیادپذیری	۰/۴۵۱	۰/۰۳۵	۲/۳۹	۰/۰۰۱	
سبک هیجان‌مدار به اعتیادپذیری	۰/۱۹۱	۰/۰۱۴	۲/۳۴	۰/۰۰۷	۰/۳۷
والد-فرزندی به سبک هیجان‌مدار	-۰/۳۹۴	۰/۰۳۱	-۴/۹۵	۰/۰۰۱	
خودکنترلی به سبک هیجان‌مدار	-۰/۴۷۰	۰/۰۴۶	-۵/۰۵	۰/۰۰۱	
والد-فرزندی به سبک مسئله‌مدار	۰/۳۳۰	۰/۰۲۶	۵/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۱۸
خودکنترلی به سبک مسئله‌مدار	۰/۲۵۸	۰/۰۲۳	۵/۷۳	۰/۰۰۱	
مهارت‌های اجتماعی به تکانشگری	۰/۳۲۱	۰/۰۶۱	۷/۲۳	۰/۰۰۱	
هیجان‌خواهی به تکانشگری	۰/۴۰۴	۰/۰۳۲	۲/۹۳	۰/۰۰۱	۰/۵۷

نتایج در جدول ۳ نشان داد که ضرایب مستقیم متغیرهای پژوهش معنادار هستند ($P < 0/01$). در ادامه به منظور معناداری نقش واسطه‌ای تکانشگری در رابطه بین مهارت‌های اجتماعی با اعتیادپذیری و بین هیجان‌خواهی با اعتیادپذیری، نقش واسطه‌ای سبک هیجان‌مدار در

رابطه بین رابطه والد-فرزندی با اعتیادپذیری و بین خودکنترلی با اعتیادپذیری از آزمون بوت استراپ استفاده گردید. که نتایج آن در جدول ۴ ذکر شده‌است.

جدول ۴. آزمون واسطه‌گری روابط غیر مستقیم استاندارد با استفاده از روش بوت استراپ

مسیر	اثر غیرمستقیم	فاصله اطمینان ۹۵٪		معناداری
		حد پایین	حد بالا	
رابطه والد-فرزندی به اعتیادپذیری از طریق سبک هیجان‌مدار	-۰/۰۷۴	-۰/۰۴۵	-۰/۰۱۷	۰/۰۴۲
خودکنترلی به اعتیادپذیری از طریق سبک هیجان‌مدار	-۰/۰۸۹	-۰/۰۹۳	-۰/۰۵۱	۰/۰۳۵
مهارت‌های اجتماعی به اعتیادپذیری از طریق تکانشگری	۰/۱۴۴	۰/۲۱۵	۰/۱۰۰	۰/۰۱۱
هیجان‌خواهی به اعتیادپذیری از طریق تکانشگری	۰/۱۸	۰/۲۷۸	۰/۱۳۳	۰/۰۰۶

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، نتایج آزمون بوت استراپ برای مسیرهای رابطه والد-فرزندی به صورت غیرمستقیم از طریق سبک هیجان‌مدار با اعتیادپذیری، خودکنترلی به صورت غیرمستقیم از طریق سبک هیجان‌مدار با اعتیادپذیری، مهارت‌های اجتماعی به صورت غیرمستقیم از طریق تکانشگری با اعتیادپذیری و هیجان‌خواهی به صورت غیرمستقیم از طریق تکانشگری با اعتیادپذیری معنادار هستند. تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استراپ ۲۰۰۰ و فاصله اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته شد. از آنجایی که در تمام مسیرها صفر بیرون از فاصله‌ی اطمینان قرار گرفته واسطه‌گری مفروض معنادار و مورد تایید است.

بحث

پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش رابطه والد-فرزندی، خودکنترلی، مهارت‌های اجتماعی و هیجان‌خواهی به واسطه تکانشگری و سبک‌های مقابله‌ای در اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی مقیم ایران انجام گرفت. نتایج بیانگر برآزش مطلوب مدلی نهایی با داده‌ها بود. نتایج اولیه این پژوهش نشان داد که بین رابطه والد-فرزندی و اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران رابطه وجود دارد. یعنی رابطه والد-فرزندی مناسب سبب کاهش اعتیادپذیری می‌شود. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش‌های (سان و همکاران، ۲۰۲۰؛ کوی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کوپنس و سیولیمانز، ۲۰۱۹؛ کی و همکاران، ۲۰۲۲؛ نیک منش و همکاران، ۲۰۱۹) همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت رابطه مطلوب و مناسب بین والدین و فرزندان باعث الگوپذیری و همچنین تربیت‌پذیری بهتر فرزندان از والدین شده و به عنوان عامل محافظتی در برابر رفتارهای پرخطری نظیر مصرف مواد مخدر عمل می‌کند (روجوویسر و همکاران، ۲۰۲۰).

با توجه به نظریه تعامل خانواده اگر رابطه والدین با فرزندان به شکل سازنده و با عطف و مهربانی نباشد زمینه‌گرایش به اعتیاد در فرزندان نوجوان فراهم می‌شود (بروک و همکاران، ۱۹۹۰). یعنی وقتی رابطه والدین و فرزندان با همدیگر خوب و صادقانه باشد این باعث تقویت اعتماد در نوجوان نسبت به والدین می‌شود و سبب می‌گردد هر زمانی که نوجوان در مسیر زندگی با مشکلات و چالش‌هایی روبه‌رو شود به جای پناه بردن به شیوه‌های ناسالم آرام کردن خود نظیر رفتارهای پرخطر از جمله گرایش به اعتیاد به نزد والدین خود مراجعه و از آنها حمایت و کمک بگیرند.

همچنین در این مطالعه، مشخص شد که خودکنترلی نقش مهمی در اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی مقیم ایران دارد. به این معنی که با افزایش خودکنترلی میزان اعتیادپذیری کاهش می‌یابد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (چلیبانلو و همکاران، ۲۰۱۹؛ زرنیدی و همکاران، ۲۰۱۶؛ شیخ دارانی و مهرابی، ۲۰۱۵) همسو است. در تبیین این رابطه می‌توان گفت که خودکنترلی در منع رفتار نامطلوب نقش دارد (بشیریان و همکاران، ۲۰۱۲)؛ یعنی افرادی که از خودکنترلی بالایی برخوردار هستند، معمولاً توانایی بهتری در نظارت بر رفتار و عملکرد خود دارند. آنها توانایی مقاومت بیشتری در برابر ترغیب‌ها و آرزوهای اعتیادی دارند و عواقب منفی استفاده از مواد را به‌خوبی ارزیابی می‌کنند و به‌هنگام رویارویی با استرس‌ها و ناملایمات زندگی بهترین راهبرد مقابله را به کار می‌گیرند و تسلیم و سوسه‌های ارضای آنی لذت و شیوه‌های ناسالم و زودگذر نمی‌شوند. گاتفردسون و هیرشی تصریح می‌کنند که خودکنترلی نوعی توانایی درونی است که افراد را در برابر خواسته‌های نامناسب یا خود تخریبی مقاوم می‌سازد، در صورتی که این توانایی در فرد تضعیف شود نظارت فرد بر خود کاهش یافته و ممکن است در مسیر ناسالم جهت غلبه بر احساسات منفی گام بردارد (دبیری، ۲۰۲۲).

افزایش می‌یابد. این نتیجه با یافته‌های (براون و همکاران، ۲۰۲۲؛ قمری گیوی و مجرد، ۲۰۱۶؛ لی و همکاران، ۲۰۱۹؛ هابنی و همکاران، ۲۰۲۰) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که ویژگی‌های تکانشگری از جمله اقدام به عمل بدون اندیشه و تفکر در افراد تکانشگر باعث می‌شود تا در شرایط استرس‌زا تنش‌های درونی آن‌ها افزایش پیدا کند (کاستپ و همکاران، ۲۰۱۹)، که در این صورت احتمال دارد برای فرو نشاندن تنش‌های درونی خود با توجه به وسوسه شدن و آشنایی قبلی با مواد یا توصیه‌های دریافت شده از جانب دوستان، به سمت گرایش به اعتیاد و در نتیجه مصرف مواد سوق داده شوند.

یافته دیگر این پژوهش نشان داد که سبک مقابله‌ای مسأله‌مدار در پیش‌بینی اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران، نقش معناداری ندارد. این یافته با نتایج پژوهش محمودی و محمدی (۲۰۱۶) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان چنین پنداشت که انطباق و کنترل هیجان‌های منفی ناشی از استرس‌ها و ناملايمات زندگی در اشخاص مستعد اعتیاد، به علت وجود سبک‌های مقابله‌ای نامناسب یک امر دشوار به نظر می‌رسد و فقدان توانایی به کار بردن سبک مقابله صحیح و با کفایت سبب بروز و تشدید عدم کنترل بر زندگی می‌گردد و فرد مستعد اعتیاد را هر چه بیشتر در معرض خطر قرار می‌دهد. علاوه بر این، به نظر می‌رسد در نوجوانان افغانستانی، نقش پیشگیرانه سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار در گرایش به اعتیاد بیشتر از نقش بازدارنده^۱ حل مسئله باشد. این امر احتمالاً متأثر از الگوهای تربیتی آموزشی اعمال شده برای این نوجوانان است که رویکردهای هیجان‌مدارانه نسبت به سبک‌های مسئله‌مدار برای آنان بیشتر در دسترس بوده است. از سویی هم نتایج حاکی از آن است که سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار در پیش‌بینی اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی، نقش معناداری دارد. به بیان دیگر سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار نامناسب اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی افزایش می‌دهد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (اکبری شایه و همکاران، ۲۰۱۲؛ زارعی و اسدی، ۲۰۱۱؛ طالقانی نژاد و همکاران، ۲۰۱۹) مطابقت دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار نامناسب یک الگوی مقابله‌ای است که برخی افراد برای مدیریت هیجان‌های خود به آن روی می‌آورند، اما این سبک مقابله‌ای معمولاً ناکارآمد و غیر سازنده است و ممکن است به مشکل‌های بیشتری منجر شود. افرادی که از این سبک مقابله استفاده می‌کنند، تمایل دارند هیجان‌های ناخوشایند خود را نادیده بگیرند و از آنها اجتناب کنند. از سویی هم ممکن است آنها احساس‌های خود را سرکوب کنند

یافته دیگر نشان داد که مهارت‌های اجتماعی بر اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران اثرگذار است، به عبارتی دیگر مهارت‌های اجتماعی نامناسب، اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی افزایش می‌دهد. این نتیجه، با یافته‌های (باوی و استادعباسی، ۲۰۲۱؛ بریونز و همکاران، ۲۰۱۸؛ جلالی و احدی، ۲۰۱۶؛ دهقانی و گرگری، ۲۰۱۹) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان به این نکته اشاره کرد که مهارت‌های اجتماعی نامناسب سبب ناتوانی در برقراری ارتباط مؤثر، عدم توانایی در تفهیم و انتقال احساس‌ها، ناتوانی در حل تعارض‌ها و مشکل‌های اجتماعی و نیز ناتوانی در تعامل مثبت با دیگران می‌شود؛ وقتی نوجوان در تعامل با دوستان و یا همسالان دچار تعارض می‌شود ممکن است تحت تأثیر خشم و یا ترس از طرد شدن از سوی دوستان خود قرار بگیرد و این باعث می‌شود که نوجوان به یک مرحله پراسترس وارد شود و سپس جهت فرونشاندن استرس خود در جستجوی آرام کردن خود باشد، از این رو فرد ممکن است به سوی گرایش به اعتیاد سوق پیدا کند و مصرف مواد را تنها راه فرار و تسکین از استرس بداند.

یافته دیگر این پژوهش حاکی از آن است که هیجان‌خواهی بیشتر، اعتیادپذیری نوجوانان افغانستانی را افزایش می‌دهد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (شیخ دارانی و مهرابی، ۲۰۱۵؛ مارتینزا، موسوی و همکاران، ۲۰۲۳؛ محمودی و محمدی، ۲۰۱۶؛ هافمن، ۲۰۲۱) همسو است. با توجه به نظریه عصبی- تحولی در اثر تغییراتی که در مغز افراد در دوره بلوغ رخ می‌دهد حساسیت‌پذیری، تنوع طلبی و رفتارهای تکانشی در فرد بیشتر می‌شود؛ چون مناطق مربوط به پاداش و کنترل تکانه در نوجوانی هنوز به بلوغ کامل نرسیده و ممکن است فرد بر رفتارهای خود کنترل ضعیفی داشته باشد و نتواند هیجان‌خواهی را به صورت درست در خود مدیریت کند (چامبرز و همکاران، ۲۰۰۳). در تبیین این یافته می‌توان گفت که هیجان‌خواهی به عنوان صفت شخصیتی بر رفتار، خصوصیات و اولویت‌های افراد اثر می‌گذارد.

بر اساس نظریه برانگیختگی، افراد هیجان‌طلب برای به دست آوردن میزان برانگیختگی قابل قبول، به تجربه‌های تازه و بعضاً پر خطر نیاز دارند (مرشد بهبهایی و حیاتی، ۲۰۱۸) که از جمله این تجربه‌های پرخطر ممکن است گرایش به اعتیاد و در نتیجه مصرف مواد باشد؛ چون افرادی که سطح هیجان‌خواهی در آنها بیشتر است نمی‌توانند جلوی وسوسه‌های هیجانی خود را بگیرند و هر لحظه مشتاق به تجربه هیجان‌های متنوع و تازه می‌باشد تا از این طریق کسب لذت کنند. علاوه بر این، در این مطالعه مشخص شد که تکانشگری در پیش‌بینی اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران، نقش معناداری دارد؛ به عبارتی با بالا رفتن تکانشگری، اعتیادپذیری نیز

¹ inhibitory

و از بیان آنها خود داری نمایند و یا به رفتارهای مضر و ناسالمی مانند مصرف مواد، اعتیاد به بازی‌های ویدیویی، خودآسیبی یا رفتارهای خطرناک روی بیاورند تا به طور موقتی از هیجانات ناخوشایند خود فرار کنند و در یک وضعیت آرام و لذت بخش به سر ببرند.

از سویی هم یافته‌ها نشان دادند که مهارت‌های اجتماعی از طریق تکانشگری، اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران پیش‌بینی می‌کند. یعنی اینکه ضعف در مهارت‌های اجتماعی سبب افزایش تکانشگری و در نتیجه افزایش تکانشگری سبب افزایش اعتیادپذیری در نوجوانان می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش‌های (براون و همکاران، ۲۰۲۲؛ غضنفری و همکاران، ۲۰۱۴؛ لی و همکاران، ۲۰۱۹؛ محبوبی قرخلو و همکاران، ۲۰۱۵؛ هاینی و همکاران، ۲۰۲۰) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت وقتی نوجوانان مهارت‌های اجتماعی نامناسب و یا ضعیفی دارند، ممکن است نتوانند به درستی با افراد در محیط ارتباط برقرار کنند. آن‌ها ممکن است به دلیل ناتوانی در ارتباطات اجتماعی، مشکلاتی را در روابط تجربه کنند و در مواجهه با تنش‌ها و مشکلات اجتماعی احساس ناکامی کنند و در نتیجه بدون اینکه بیندیشند به رفتارهایی متوسل شوند که بعدها این رفتارها خود باعث افزایش تنش، تعارضات و عدم قدرت در مواجهه با چالش‌های اجتماعی گردد که در نتیجه باعث می‌شود نوجوان تصمیمات عجولانه بگیرد و بدون اینکه عواقب کارها را بسنجد عمل نماید. پس می‌توان گفت انجام رفتارهای تکانشی می‌تواند ناشی از نقص در مهارت‌های اجتماعی باشد (چونگ و همکاران، ۲۰۱۷). از جانی هم همان طور که قبلاً گفته شد ویژگی‌های تکانشگری در افراد باعث می‌شود تا تنش‌های درونی آن‌ها افزایش یابد؛ در این صورت افراد برای رهایی از این تنش‌ها، ممکن است به راه‌های غیر سالم و ناسازگار، مانند مصرف مواد مخدر روی آورند و در نتیجه در مسیر گرایش به اعتیاد قرار می‌گیرند؛ بنابراین تکانشگری در نوجوانان سبب گرایش به مواد مخدر در آنها می‌شود (کاستپ و همکاران، ۲۰۱۹).

همچنین در یافته دیگر، مشخص شد که هیجان‌خواهی از طریق تکانشگری، اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران پیش‌بینی می‌کند. به عبارتی دیگر هیجان‌خواهی بالا سبب تکانشگری بالا و در نتیجه تکانشگری بالا اعتیادپذیری را در نوجوانان افزایش می‌دهد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (وان و همکاران، ۲۰۲۰؛ واسرمن و همکاران، ۲۰۲۰؛ فرناندز-آرتامندی و همکاران، ۲۰۱۶؛ قمری گیوی و مجرد، ۲۰۱۶؛ کوپینگ و همکاران، ۲۰۱۳؛ لی و همکاران، ۲۰۱۹؛ هاینی و همکاران، ۲۰۲۰) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت زمانی که یک فرد هیجان‌خواهی بالا دارد، به طور طبیعی دنبال تجربه هیجان‌ها و تحریک‌های جدید است. این تمایل به تجربه هیجان‌ها می‌تواند به وضوح تکانشگری را افزایش دهد و

فرد را به تجربه رفتارها و تجربه‌های جدید و نوآورانه ترغیب کند. با توجه به هیجان‌خواهی بالا، فرد ممکن است به دنبال تجربه رفتارهای خارق‌العاده، هیجان‌انگیز و پرهیجان باشد. این ممکن است منجر به تحریک و تکانه‌های قوی در رفتار و تجربه فرد شود. در نتیجه تکانشگری سبب تنش‌هایی در درون فرد می‌شود که جهت کاهش این تنش‌ها فرد ممکن است دست به رفتارهای پرخطر بزند؛ بنابراین هرچه تکانشگری در نوجوانان در سطح بالاتری باشد، گرایش به اعتیاد در آنها بیشتر خواهد بود (کاستپ و همکاران، ۲۰۱۹).

همچنین، این مطالعه نشان داد که رابطه والد-فرزندی از طریق سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار، اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی پیش‌بینی می‌کند. یعنی اینکه رابطه والد-فرزندی سرد و نامناسب سبب افزایش سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار و در نتیجه افزایش سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار اعتیادپذیری را در نوجوانان افزایش می‌دهد. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو است (اکبری شایه و همکاران، ۲۰۱۲؛ پارامس واری، ۲۰۱۰؛ حبیبی و عاشوری، ۲۰۱۴؛ کای کو، ۲۰۱۶؛ نادینلو و همکاران، ۲۰۱۹؛ ون و زهانگ، ۲۰۲۴). در تبیین این یافته می‌توان گفت که رابطه مطلوب و مناسب بین والدین و فرزندان نقش مهم و اساسی در سلامت روح و روان والدین و فرزندان دارد (روجو ویسر و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین رابطه والد-فرزندی به عنوان یک عامل مهم، تأثیر قابل توجهی بر سبک مقابله هیجان‌مدار فرزندان دارد. زمانی که بین والدین و فرزندان رابطه مؤثر و سالمی وجود دارد، فرزندان بهترین راهکارها و استراتژی‌های سبک‌های مقابله را یاد می‌گیرند و با موقعیت‌های استرس‌زا بهتر سازگار می‌شوند (وانگ و چن، ۲۰۲۳). در غیر این صورت فرد ممکن است به دلیل رابطه سرد و نامناسب والدین احساس تنهایی کند و خود را بدون حمایت‌گر احساس کند و در نتیجه به هنگام مقابله با مشکلات و استرس‌های زندگی در مسیر نادرست گام بردارد و جهت فرار از هیجان‌های منفی به روش‌های ناسالم، کوتاه و موقتی از جمله مصرف مواد گرایش یابد.

یافته دیگر، نشان داد که رابطه والد-فرزندی از طریق سبک مقابله‌ای مسئله‌مدار بر اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران تأثیر معناداری ندارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (طالقانی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ کای کو، ۲۰۱۶؛ نادینلو و همکاران، ۲۰۱۹؛ ون و زهانگ، ۲۰۲۴) ناهمسو است. به نظر می‌رسد غالب بودن سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار به عنوان سبک غالب مقابله‌ای، باعث شده است که سبک مسئله‌مدار چندان مؤثر نباشد و حتی ممکن است تفاوت در نمونه برداری و جامعه مورد مطالعه، تفاوت در ابزارها و مقیاس‌های اندازه‌گیری و روش‌شناسی پژوهش نیز سبب این تناقض شده باشد. از طرفی هم در یافته دیگر، مشخص شد که خودکنترلی از طریق سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار، اعتیادپذیری را در نوجوانان

زمینه فرهنگی در نوجوانان افغانستانی به تبع سبک‌های تربیتی، تأکید کمتری بر آشنایی با روش‌های حل مسئله در زندگی روزمره داشته باشد و این مسئله باعث عدم معناداری آن شده باشد. و از سوی دیگر همان زمینه فرهنگی تربیتی، ممکن است به طور غیر مستقیم بر روش‌های هیجانی در قبال مشکل‌ها و استرس‌ها تأثیر گذاشته باشد، به ویژه اینکه نوجوانان افغانستانی مهاجر در ایران به احتمال زیاد تجربه‌های منفی متعددی را به تبع جنگ و شرایط سیاسی افغانستان و انفجارهای تروریستی تجربه کرده‌اند و این عوامل، زمینه هیجان‌مداری را در آنها ترغیب کرده است. و از سویی هم احتمال دارد تفاوت ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، جغرافیایی و تفاوت در ابزارهای سنجش و اندازه‌گیری سبب این تناقض شده باشد.

با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان با بهبود رابطه والد-فرزندی، با افزایش خودکنترلی، با ارتقای سبک‌های مقابله‌ای و مهارت‌های اجتماعی و با کاهش تکانشگری و هیجان‌خواهی، اعتیادپذیری را در نوجوانان افغانستانی کاهش داد؛ همچنین نتایج این پژوهش برای طراحی مداخله جهت کاهش و پیشگیری از اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی به عنوان یک منبع معتبر قابل استفاده است. این پژوهش مانند سایر پژوهش‌ها محدودیت‌هایی دارد از جمله: (۱) عدم دسترسی ساده به تعداد زیادی از نوجوانان افغانستانی در یک مکان، (۲) نمونه این مطالعه نوجوانان پسر افغانستانی مقیم ایران را شامل می‌شود و قاعدتاً تعمیم نتایج به دختران افغانستانی باید با احتیاط زیاد صورت پذیرد. همچنین با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود روانشناسان و مشاوران با تدوین برنامه‌های آموزشی پیش‌گیرانه مبتنی بر آموزش خودکنترلی، راهبردهای کاهش تکانشگری، بهبود بخشیدن رابطه والد-فرزندی، تقویت مهارت‌های اجتماعی و آموزش سبک‌های مقابله‌ای مناسب به عنوان رویکرد مداخله‌ای برای کاهش یا پیشگیری از اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی بهره‌برداری نمایند. از سویی هم پیشنهاد می‌شود این پژوهش بر روی گروه دختران افغانستانی نیز انجام شود و با نتایج این پژوهش مقایسه گردد.

افغانستانی مقیم ایران پیش‌بینی می‌کند؛ یعنی خودکنترلی موجب کاهش سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار می‌شود و سبک هیجان‌مدار پایین‌تر، گرایش به اعتیاد را کاهش می‌دهد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های (اکبری شایه و همکاران، ۲۰۱۲؛ آگباریا، ۲۰۲۱؛ جونگ و یانگ، ۲۰۱۳؛ طالقانی نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ لاک و همکاران، ۲۰۲۲) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که سبک مقابله هیجان‌مدار یکی از راهبردهای خودکنترلی پایین در افراد است که می‌تواند در اعتیادپذیری نوجوانان تأثیرگذار باشد. سبک مقابله هیجان‌مدار به معنای مدیریت و کنترل هیجان‌های منفی برای مدت کوتاه و آنی برای مواجهه با مشکلات است. این سبک مقابله بر اساس فرضیه‌ای استوار است که برخی از افراد در مواجهه با استرس و فشار، به جای استفاده از راهبردهای سازنده، به راهبردهای ناسازنده‌تری مانند گرایش به اعتیاد و به طبع آن به مصرف مواد روی می‌آورند؛ پس با ارتقای مهارت‌های خودکنترلی استفاده از سبک مقابله هیجان‌مدار کاهش می‌یابد و باعث می‌شود تا افراد بتوانند به طور مؤثری با هیجان‌های منفی در مواجهه با مشکل‌های زندگی، مقابله کنند و به جای گرایش به اعتیاد جهت فرونشاندن اضطراب، ترس، خشم و عصبانیت به سبک‌های مقابله‌ای مناسب و راه‌گشای مشکل‌های زندگی بیاورند. بنابراین، با افزایش خودکنترلی می‌توان از سبک مقابله‌ای مناسب استفاده کرد و به طور مؤثر در کاهش گرایش به اعتیاد گام برداشت. در مقابل، فقدان خودکنترلی سبب افزایش استفاده از سبک مقابله هیجان‌مدار می‌شود که خود طیف وسیعی از فشارهای روانی پایدار و بی‌نظمی هیجانی را به بار می‌آورد (ندایی و همکاران، ۲۰۱۶) که بعدها ممکن است فرد برای فرونشاندن استرس و یا اجتناب از آن به شیوه‌های ناسالم از جمله گرایش به اعتیاد روی آورند.

در نهایت آخرین یافته نشان داد که رابطه خودکنترلی از طریق سبک مقابله‌ای مسئله‌مدار بر اعتیادپذیری در نوجوانان افغانستانی مقیم ایران معنادار نیست. این یافته با نتایج پژوهش‌های (آگباریا، ۲۰۲۱؛ جونگ و یانگ، ۲۰۱۳؛ حبیبی و عاشوری، ۲۰۱۴؛ لاک و همکاران، ۲۰۲۲؛ نادینلو و همکاران، ۲۰۱۹) ناهمسو است. به نظر می‌رسد شاید

قدردانی: از تمام افراد شرکت‌کننده در پژوهش و تمامی افرادی که در این پژوهش همکاری داشتند تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع: در این پژوهش تعارض منافع وجود ندارد.

حامی مالی: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول مقاله است.

Reference

Abolqasemi, A., Pourkord, M., & Narimani, M. (2013). The relationship between social skills and self-efficacy with the tendency to use

drugs in adolescents, *Sabzevar University of Medical Sciences*, 16(4 (54)): 181-188. [In Persian, 1390]

- Agbaria, Q. (2021). Coping with stress among Israeli-Palestinian high school students: The Role of self-control, religiosity, and attachment pattern. *Journal of religion and health*, 60(2), 692-708. <https://doi.org/10.1007/s10943-020-01164-8>
- Aghdaki, F., & Seddiqi, F. (2023). The role of perceived social support and anger in predicting adolescents' addiction tendencies. *Scientific Quarterly of Research on Addiction*, 17(67): 229-244. DOI: 10.52547/etiadjpajohi.17.67.229 [In Persian, 1402]
- Ahmadi, H., & Moini, M. (2015). Investigating the relationship between social skills and high-risk behaviors of young people: a study of Shiraz city. *Security and social order strategic research magazine*. 4(1):2-24. https://ssoss.ui.ac.ir/article_17124.html?lang=en [In Persian, 1394]
- Akbari Shaye, Y., Watankhah, M., Zargar, Y., Timouri Bakharzi, N., & Ahmadian, A. (2012). the relationship between personality traits (psychological distress, agreeableness), sensation seeking, ataxia, and styles Dealing with readiness for addiction in students of Ferdowsi University of Mashhad. *Journal of Research in Social Security*, (33):163-179. <https://www.noormags.ir> [In Persian, 1392]
- Akhtiari, H., Safaei, H., Esmaili, J. G., Atef Vahid, M. K., Adalati, H., & Makri, A. (2008). Validity and reliability of Persian versions of Eysenck, Barrett, Dickman, and Zuckerman questionnaires in determining risk-seeking and impulsivity behaviors. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 3: 326-336. <https://scholar.google.com/scholar?hl> [In Persian, 1387]
- Alamsyah, T., Sofyan, H., Santosa, H., & Kamil, H. (2021). Pmtoh arts culture activities can reduce trends of drug used by high school students in banda aceh. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 12(1): 164-169. <https://scholar.google.com/scholar>
- Barratt, E., Stanford, M. S., Kent, T. A., & Felthous, A. (2004). Neuropsychological and cognitive psychophysiology substrates of impulsive aggression. *Biol Psychiatry*. (41): 1045-1061. [https://doi.org/10.1016/S0006-3223\(96\)00175-8](https://doi.org/10.1016/S0006-3223(96)00175-8)
- Bavi, S., & Ostad Abbasi, S. (2021). Comparing of the effect of social skills and life skills (Assertiveness, problem solving and Anger Control) on Preparation for Addiction, Aggression and Substance Abuse in Ninth Grade Female Students, *Journal of Social Psychology*, 14(60): 75-84. [In Persian, 1400] https://journals.iau.ir/article_684320
- Bean, C. G., Pingel, R., Hallqvist, J., Berg, N., & Hammarström, A. (2019). Poor peer relations in adolescence, social support in early adulthood, and depressive symptoms in later mediation and interaction using four-way decomposition analysis. *Annals of epidemiology*. (29): 52-59. <https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2018.10.007>
- Briones, W. L., Hidalgo, H. H., Alvarado, J. M., Noy, E. G., & Vázquez, A. J. S. (2018). Causes of the adictions in adolescents and young in ecuador. *Revista Archivo Médico de Camagüey*. 22 (2): 130-138. <https://www.medigraphic.com/pdfs/>
- Brook, J. S., Brook, D. W., Gordon, A. S., Whiteman, M., & Cohen, P. (1990). The psychosocial etiology of adolescent drug use: a family interactional approach. *Genetic, social, and general psychology monographs*, 116(2), 111-267. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105591>
- Brown, J., & West, R. (2016). *Theories of Addiction*. Translators: Ali Akbar Zafarizadeh, Mansour Turk, Alireza Ahmadian, Amir Moein Pour. Publisher: Jahad Daneshgahi, Alborz Province. [In Persian, 1395]
- Brown, S., Fite, P. J., & Bortolato, M. (2022). The mediating role of impulsivity in the associations between child maltreatment types and past month substance use. *Child Abuse & Neglect*, 128, 105591. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105591>
- Caycho, T. P. (2016). Relationship with Parents and Coping Strategies in Adolescents of Lima. *Journal of Educational Psychology-Propositos y Representaciones*, 4(1), 37-59. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2016.v4n1.86>
- Chambers, R. A., Taylor, J. R., & Potenza, M. N. (2003). Developmental neurocircuitry of motivation in adolescence: a critical period of addiction vulnerability. *American journal of psychiatry*, 160(6), 1041-1052. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.160.6.1041>
- Chelebianlu, G. R., Sadat, L. M., & Alinejad, S. (2019). The relationship between nature and character, abnormal dimensions of personality and self-control with the tendency

- to addiction in students. *Quarterly Journal of Research on Addiction*, 12(50): 195-212. [In Persian, 1397] <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage>
- Chuang, C. I., Sussman, S., Stone, M. D., Pang, R. D., Chou, C. P., Leventhal, A. M., & Kirkpatrick, M. G. (2017). Impulsivity and history of behavioral addictions are associated with drug use in adolescents. *Addictive Behaviors*, 74(1): 41-47. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.05.021>
- Copping, L. T., Campbell, A., & Muncer, S. (2013). Impulsivity, sensation seeking and reproductive behaviour: A life history perspective. *Personality and Individual Differences*, 54(8), 908-912. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.01.003>
- Cosenza, M., Ciccirelli, M., & Nigro, G. (2019). The steamy mirror of adolescent gamblers: Mentalization, impulsivity, and time horizon. *Addictive Behaviors*, 89:156-162. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.10.002>
- Cui, M., Allen, J. W., Fincham, F. D., May, R. W., & Love, H. (2019). Helicopter parenting, self-regulatory processes, and alcohol use among female college students. *Journal of Adult Development*, 26(2): 97-104. <https://doi.org/10.1007/s10804-018-9301-5>
- Dabiri S. (2022) The Role of Self-Control, Emotions, and Self-Compassion in the Prediction of Addiction Readiness. *Etiad pajohi*, 16 (65) :311-332 URL: <http://etiadpajohi.ir/article-1-2691-en.html> [In Persian, 1401]
- Defoe, I. N., Dubas, J. S., Dalmaijer, E. S., & van Aken, M. A. (2020). Is the peer presence effect on heightened adolescent risky decision-making only present in males?. *Journal of youth and adolescence*, 49(3): 693-705. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01179-9>
- Dehghani, S. A., & Goregi, R. B. (2019). The effect of emotional and social skills training on reducing the addictiveness of secondary school students in Shahid Tabriz. *Journal of Military Psychology*, 11(43): 17-29. <https://www.sid.ir/paper/388890/fa> [In Persian, 1399]
- Dorushti, H, & Rajablo, J. (2019). Investigating the effective factors in teenagers' tendency to use drugs and ways to prevent it. Two quarterly knowledge of drug fight. 9(17): 64-35. <https://www.magiran.com/2555077> [In Persian, 1399]
- Endler, N. S., & Parker, J. D. A. (1990). *Coping Inventory for Stressful Situations (CISS): Manual. Toronto: Multi-Health Systems incorporated.*
- Evans-Polce, R. J., Schuler, M. S., Schulenberg, J. E., & Patrick, M. E. (2018). Gender-and age-varying associations of sensation seeking and substance use across young adulthood. *Addictive behaviors*, 84: 271-277. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.05.003>
- Eze, J. E., Chukwuorji, J. C., Idoko, S., & Ifeagwazi, C. M. (2020). Does peer pressure and sensation seeking differentially influence substance use for male versus female trauma-exposed youth? *Journal of Substance Use*, 25(5): 538-544. <https://doi.org/10.1080/14659891.2020.1738575>
- Fernández-Artamendi, S., Martínez-Loredo, V., Fernández-Hermida, J. R., & Carballo-Crespo, J. L. (2016). The Impulsive Sensation Seeking (ImpSS): Psychometric properties and predictive validity regarding substance use with Spanish adolescents. *Personality and Individual Differences*, 90, 163-168. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.003>
- Fine, M. A., Moreland, J. R., & Schwebel, A. I. (1983). Long-term effects of divorce on parent child relationships. *Developmental psychology*, 19(5), 703. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.19.5.703>
- Frank, D., Mann, Natalie Kretsch, Jennifer, L., Tackett, C. K., Paige Harden, Elliot, M., & Tucker-Drob, S. (2015). Person x environment interactions on adolescent delinquency. *Personality and Individual Differences*, 76, 129-134. [doi:10.1016/j.paid.2014.11.055](https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.11.055)
- Ghamari-Givi, H., & Mojarrad, A. (2016). Prediction of Tendency to Addiction Using Attachment Style and Impulsivity. *Journal of Health and Care*, 18(1): 17-27. <https://www.sid.ir/paper/251982/fa> [In Persian, 1395]
- Ghasemi, Vahid. (2011). Estimating the optimal sample size in structural equation models and assessing its adequacy for social researchers. *Iranian Journal of Sociology*, 12(4), 138-161. <https://www.sid.ir/paper/67470/fa> [In Persian, 1390]

- Ghazanfari Shabankare, M., & Hamai, R. (2014). *Investigating the effect of social skills training on impulsivity, loneliness and students' motivation to progress*. First National Conference of Psychology and Family, Islamic Azad University Ahvaz Branch, Iran. <https://www.sid.ir/paper/826816/fa>[In Persian, 1394]
- Gillis, A. M., Vener, S. M., & Poulson, C. L. (2023). Teaching Social Skills. *Handbook of Applied Behavior Analysis: Integrating Research into Practice*, 979-997.
- Gong, J., Zhou, Y., Wang, Y., Liang, Z., Hao, J., Su, L., & Wang, Y. (2022). How parental smartphone addiction affects adolescent smartphone addiction: The effect of the parent-child relationship and parental bonding. *Journal of Affective Disorders*, 307: 271-277. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.04.014>
- Habibi, M., & Ashuri, A. (2014). The relationship between stress coping strategies and mental health with adolescents' attitudes towards addiction. *Journal of Science and Technology Research*. 12(2): 183-174. [In Persian, 1393]DOR: 20.1001.1.17352029.1393.12.2.3.3
- Haeny, A. M., Gueorguieva, R., Morean, M. E., Krishnan-Sarin, S., DeMartini, K. S., Pearlson, G. D., & O'Malley, S. S. (2020). The association of impulsivity and family history of alcohol use disorder on alcohol use and consequences. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. 44(1): 159-167. <https://doi.org/10.1111/acer.14230>
- Hatami, M., Sadeghi Rad, S., & Hasani, J. (2014), the effectiveness of communication skills training in the impulsivity of adolescent girls with conduct disorder symptoms, *research in educational systems*, (31), 228-253. <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/1377108> [In Persian, 1394]
- Hirtenlehner, H., & Baier, D. (2019). Self-control and offending in late adulthood. Investigating self-control's interaction with opportunities and criminal associations in advanced age. *Journal of criminal justice*, 60(C): 117-129. DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2018.09.002
- Hoffmann, J. P. (2021). Sensation seeking and adolescent e-cigarette use. *Journal of Substance Use*. 26(5): 542-548. <https://doi.org/10.1080/14659891.2020.1856209>
- Hossein Khanzadeh, A. A., Taher, M., Seyed Nouri, S. Z., Yahizadeh, A., & Issapour, M. (2012). The relationship between the child's parent's interaction style and the degree of addiction and opposite sex orientation in students. *Scientific Quarterly Journal of Addiction Research*. 7(28): 74-60. <http://etiadpajohi.ir/article-1-279-fa.html>[In Persian, 1392]
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Jalali, I., & Ahadi, H. (2016). The relationship between cognitive emotion regulation, self-efficacy, arousal and social skills with substance abuse in adolescents. *Scientific Quarterly Journal of Addiction Research*. 9(36): 96-109. [In Persian, 1394] <https://www.sid.ir/paper/113840/fa>
- Jentsch, J. D., Ashenhurst, J. R., Cervantes, M. C., James, A. S., Groman, S. M., & Pennington, Z.T. (2015). Dissecting impulsivity and its relationships to drug addictions. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1327, (1): 1-26. <https://doi.org/10.1111/nyas.12388>
- Jung, E. J., & Youn, H. J. (2013). A Study on the Relationship of Self-Control to Stress-Coping Style among Dental Hygiene Students. *Journal of dental hygiene science*, 13(3): 238-245. <https://koreascience.kr/article/JAKO201307740896335.page>
- Khabaz, M., Behjati, Z. & Naseri, M., (2017), the relationship between social support and coping styles with normal and disabled resilience, 5 (4), 108-123. [In Persian, 1395] https://journals.iau.ir/article_654875.html
- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of child and family studies*. 28(1): 168-181. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x>
- Kustepe, A., Kalenderoglu, A., Celik, M., Kaya-Bozkurt, E., Orum, M. H., & Uguz, S. (2019). *Evaluation of impulsivity and complex attention functions of subjects with substance use: Sample from Adiyaman province*.

- Med Science. 8(1): 67-71. doi: 10.5455/medscience.2018.07.8917
- Lee, R. S., Hoppenbrouwers, S., & Franken, I. (2019). *A systematic meta-review of impulsivity and compulsivity in addictive behaviors*. *Neuropsychology Review*, 29 (1), 14-26.<https://doi.org/10.1007/s11065-019-09402-x>
- Levin, K. A., & Currie, C. (2010). Family structure, mother-child communication, father-child communication, and adolescent life satisfaction: A cross-sectional multilevel analysis. *Health Education*, 110(3): 152-168. <https://doi.org/10.1108/09654281011038831>
- Lucke, H. R., Carey, C. N., Griffith, E. L., Mathes, E. W., Lane, D. J., & Boals, A. (2022). Self-control, coping styles, and alcohol outcomes in college students. *Journal of American College Health*, 1-8.<https://doi.org/10.1080/07448481.2022.2160260>
- Mahboubi, M., Jalali, A., & Mohammadi, M. (2013). Comparing the relationship between excitement seeking and job stress in emergency medical and treatment workers in Kermanshah. *Journal of Hospital*. 12 (3): 75-82. <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3>[In Persian, 1392]
- Mahboubi Qarakhlu, M., Davari, R., & Bagheri, N. (2015). the relationship between social skills and impulsivity and excitement seeking of high school students in Tehran, *Journal of Research Scientific in Psychometric*, 4(19): 56-67. <https://www.noormags.ir/view/fa>[In Persian, 1395]
- Mahmoudi, S., & Mohammadi, K. (2016), investigating the relationship between personality traits, excitement seeking and coping styles with readiness for addiction in students of Bandar Abbas city, *Journal of Research in Psychology and Education*, 2(20): 113-140. [In Persian, 1396]<https://www.noormags.ir/view>
- Malesza, M., & Kacmarek, M. C. (2018). Grandiose narcissism versus vulnerable narcissism and impulsivity. *Personality and Individual Differences*. 126: 61-65. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.021>
- Matson, J. L., Rotatori, A. F., & Helsel, W. L.(1983). Development of a rating scale to measure social skills in children: The matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY). *Behavior, Research and Therapy*, 21(4): 335-340. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(83\)90001-3](https://doi.org/10.1016/0005-7967(83)90001-3)
- Martínez-Loredo, V., Fernández-Hermida, J. R., de La Torre-Luque, A., & Fernández-Artamendi, S. (2018). *Polydrug use trajectories and differences in impulsivity among adolescents*. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 18, (3), 235-244. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2018.07.003>
- Mousavi Moghadam, S. R., Hori, S., Omid, A., & Zahirikhah, N. (2015). Investigating the relationship between spiritual intelligence and self-control and defense mechanisms in female students of the third year of high school. *Journal of Medical Sciences of Islamic Azad University*. 25(1):64-59. [In Persian, 1394]<https://tmuj.iautmu.ac.ir/browse> .
- Mousavi, S., Shahsavari, M., & Haghi, N. (2023). The Mediating Role of Coping Strategies in the Relationship between Sensation Seeking and Metacognitive Beliefs with High-Risk Behaviors in Students. *Research School and Virtual Learning*, 11(2): 85-96. DOI: 10.30473/ETL.2023.68455.4030[In Persian,1402]
- Murshid Behbahani, M., & Hayati, D. (2017). Causal relationship between confused identity and self-efficacy with readiness for addiction: the mediating role of sensation seeking. *Journal of addiction research*. 11(44): 257-272. [In Persian, 1396]<https://www.noormags.ir/view/ar/article>
- Nadinlou, K. B., Gul Mohammadzadeh, S., Shirzad, B., Shirzadpour, A., & Mazdarani, S. (2019). Psychological coping strategies and tendency to addiction among adolescents: the moderating role of resilience and the ability to tolerate ambiguity. *Scientific Journal of Clinical Psychology and Personality*. 17(1): 191-202. DOI:10.22070/cpap.2020.2896[In Persian, 1398]
- Nedai, A., Chagoush, A., & Hasnijeh, A. S. (2016). The relationship between coping strategies and quality of life: the mediating role of cognitive emotion regulation skills. *Journal of Clinical Psychology*. 8(4):35-48. DOI:10.22075/jcp.2017.2252[In Persian, 1395]
- Nikmanesh, E., Dehghani, M., Habibi, M., Fallah, S., & Salavati, S. (2019). Family Functioning and Substance-use Tendency in Adolescents:

- The Mediating Role of Identity Coherence and Confusion. *Journal of Family Research*, 14(4): 563-577. [In Persian, 1397]<https://scholar.google.com/scholar>
- Ouzir, M., & Errami, M. (2016). Etiological theories of addiction: A comprehensive update on neurobiological, genetic and behavioural vulnerability. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 148, 59-68.<https://doi.org/10.1016/j.pbb.2016.06.005>
- Parameswari, J. (2010) Role of Parent-Child Relationship in Coping Styles of Emerging Adults. *Indian Journal of Health Studies*, 5, 73-88. DOI Prefix - 10.56490
- Paribello, P., Manchia, M., Pinna, F., & Carpinello, B. (2024). Impulsivity, aggressivity and mood disorders: a narrative review. *Journal of Psychopathology*, 30. DOI: 10.36148/2284-0249-N460
- Piri, M., Homayouni Bakhshayes, N., & Enayat, B. (2016). Structural Equation Modeling of the Relationship between the Strategies of Thought Control and Meaning in life and the Students' Academic Performance. *Scientific-research journal of education and evaluation*, 9(35): 155-169. [In Persian, 1394] https://journals.iau.ir/article_526761
- Qi, H., Kang, Q., & Bi, C. (2022). How does the parent-adolescent relationship affect adolescent internet addiction? Parents' distinctive influences. *Frontiers in psychology*, 13, 886168.<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.886168>
- Rafnsson, F.D. Smari, J. Windle, M. Stephanie, A. Endler, N.S. (2006). Factor structure and psychometric characteristics of the Icelandic version of the Coping Inventory for Stressful Situations (CISS). *Pers Individ Dif*, 40 (6), pp.1247-58.<https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.11.011>
- Rajabali Mafi, M. A., Abdi, R., & Chelab Yanlu, G. (2018). The role of abnormal personality dimensions in predicting the tendency to use drugs in college students: the mediating role of impulsivity. *Quarterly Journal of Substance Abuse Research*. 12 (46): 236-254.<https://etiadjpajohi.ir/article-1-1611-en.html>[In Persian, 1397]
- Rojo-Wissar, D. M., Owusu, J. T., Nyhuis, C., Jackson, C. L., Urbanek, J. K., & Spira, A. P. (2020). Parent-child relationship quality and sleep among adolescents: Modification by race/ethnicity. *Sleep Health*, 6(2): 145-152.<https://doi.org/10.1016/j.sleh.2019.12.010>
- Schreibera, J.B. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results. *Journal of educational research*, 99(6): 323-337.<https://doi.org/10.3200/JOER.99.6.323-338>
- Shams Alizadeh, Z. (2014). *Examining the relationship between occupational stress and mental health, emphasizing the mediating role of coping strategies in the employees of Zanjan Agricultural Jihad organization*. [Master's thesis. Department of Psychology, Islamic Azad University, Arsanjan branch]. <https://advfile.file24.ir/pro-20454>[In Persian, 1393]
- Sheikh Darani, H., & Mehrabi, H. A. (2015). *Determining the role of excitement seeking, self-control and surrounding people in addiction tendency in teenage girls*. National Addiction Prevention Conference. Isfahan, Iran. <https://civilica.com/doc/624313>[In Persian, 1395]
- Shults, R. A., Shaw, K. M., Yellman, M. A., & Jones, S. E. (2021). Does geographic location matter for transportation risk behaviors among US public high school students?. *Journal of transport & health*, 22 (10): 11-34.<https://doi.org/10.1016/j.jth.2021.101134>
- Simsek, M., Tacoy, S., & Karasali, S. (2022). Developing Personal and Social Life Skills to Protect Children and Youth From Substance Addiction. *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*.<https://www.europeanpublisher.com/en/article/10.15405/ejsbs.320>
- Song, M. (2020). Adolescent drug use in connecticut private high schools: Zero tolerance, contextual peer influence, and deterrence effectiveness. *Journal of Education and Learning*. 9 (5): 256-269.[doi:10.5539/jel.v9n5p256](https://doi.org/10.5539/jel.v9n5p256)
- Sun, R., Gao, Q., Xiang, Y., Chen, T., Liu, T., & Chen, Q. (2020). Parent-child relationships and mobile phone addiction tendency among Chinese adolescents: The mediating role of psychological needs satisfaction and the moderating role of peer relationships. *Children and Youth Services Review*, 116, 105-113.<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105113>
- Taleqaninejad, M. A., Davari, R., & Kashani, F. L. (2019). Predicting substance abuse and

- Internet addiction based on perceived social support and stress coping styles with the mediation of emotional intelligence in students. *Social psychology research*. (35): 107-125.
https://www.socialpsychology.ir/article_102050 [In Persian, 1398]
- Tangney, J.P., Baumeister, R.F., & Boone, A.L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, pp. 271-324.<https://www.researchgate.net/profile>
- Vergés, A., Littlefield, A. K., Arriaza, T., & Alvarado, M. E. (2019). Impulsivity facets and substance use initiation: A comparison of two models of impulsivity. *Addictive behaviors*. 88: 61-66.<https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.08.018>
- Wang, J., Chen, Y., Chen, H., Hua, L., Wang, J., Jin, Y., & Yao, Y. (2023). The mediating role of coping strategies between depression and social support and the moderating effect of the parent-child relationship in college students returning to school: During the period of the regular prevention and control of COVID-19. *Frontiers in psychology*, 14: 991033.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.991033>
- Wan, Z., Rolls, E. T., Cheng, W., & Feng, J. (2020). Sensation-seeking is related to functional connectivities of the medial orbitofrontal cortex with the anterior cingulate cortex. *NeuroImage*, 215, 116845.<https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2020.116845>
- Warren, R., & Aloia, L. (2023). Parental mediation of cell phone use and adolescent autonomy. *Journal of family Issues*, 44(7): 1928-1948.
<https://doi.org/10.1177/0192513X211066955>
- Wasserman, A. M., Mathias, C. W., Hill-Kapturczak, N., Karns-Wright, T. E., & Dougherty, D. M. (2020). The development of impulsivity and sensation seeking: Associations with substance use among at-risk adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 30(4), 1051-1066.<https://doi.org/10.1111/jora.12579>
- Weed, N. C., Butcher, J. N., McKenna, T., & Ben-Porath, Y. S. (1992). New measures for assessing alcohol and drug abuse with the MMPI -2: The APS and AAS. *Journal of Personality assessment*. 58(2): 389 - 404.https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5802_15
- Weinberg, D. (2013). Post-humanism, addiction and the loss of self-control: Reflections on the missing core in addiction science. *International Journal of Drug Policy*, 24(3), 173-181.<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2013.01.009>
- Wen, L., & Zhang, L. (2024). An interaction study of online learning satisfaction with parent-child relationships and trait coping styles. *Frontiers in Psychiatry*, 15: 1320886.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1320886>
- Yousefi, F., & Khair, M. (2002). Examining the reliability and validity of Matson's social skills assessment and comparing the performance of high school boys and girls. *Journal of social and human sciences of Shiraz University*. 18 (2): 146-158.
https://scj.sbu.ac.ir/article_99691_8b31eff76582d6c64a3e13960632819f.pdf[In Persian, 1381]
- Zarandi, Z. G., Mohammadkhani, S., & Hashemi Nasab, M. (2016). Structural model of drug use in adolescents: direct and indirect role of individual, psychological, family and social factors. *Scientific quarterly Journal of Addiction Research*. 10(38): 88-102.
<file:///C:/Users/PADIDAR/Downloads/etiadpajoh-v10n38p87-en.pdf>[In Persian, 1395]
- Zareei, Salman, and Asadi, Zahra. (2011). Comparison of personality traits and stress coping styles in addicted and normal teenagers. *Journal of addiction research*. 15(20): 87-104. [In Persian, 1390]<http://eprints.bmsu.ac.ir/id/eprint/5147>
- Zargar, Y., Najarian, B., & Naai, A. (2008). Examining the relationship between personality traits (excitement, self-expression, psychological toughness), religious attitude and marital satisfaction with drug addiction readiness. *Journal of Educational Sciences and Psychology of Shahid Chamran University of Ahvaz*. 1(3): 99-120. <https://www.sid.ir/paper/8783/fa>[In Persian, 1387]
- Zuckerman, M. (1978). *Sensation seeking: beyond the optimal level of, lawrence erbarn associates*.<http://dspace.vnbrims.org:13000/xmlui>